

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В. Н. КАРАЗІНА
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНИХ МОВ
Кафедра східних мов та міжкультурної комунікації

Рекомендовано до захисту
Протокол засідання кафедри № _____
від «_____» _____ 2025 р.
Завідувач кафедри _____
(прізвище та ініціали)

(підпис)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**ПЕРЕКЛАД ЧЕН'ЮЙ З КИТАЙСЬКОЇ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ:
ЛІНГВІСТИЧНІ СТРАТЕГІЇ**

Виконавець:

студентка: II курсу магістратури, групи
КМП-61

Маремора Анастасія Андріївна
(прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник роботи:

Науменко Станіслав Сергійович,

Доктор філософії (PhD), старший викладач
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

Підсумкова оцінка:

за національною шкалою:

кількість балів: _____

Підпис керівника

Кваліфікаційну магістерську роботу захищено на засіданні Екзаменаційної комісії

Протокол № _____ від «_____» _____ 2025 р.

Голова Екзаменаційної комісії

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Харків – 2025

ЗМІСТ

(кваліфікаційна робота)

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЇ ТА ЧЕН'ЮЙ У КИТАЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКИХ МОВАХ	7
1.1 Фразеологія як об'єкт лінгвістичного дослідження.	7
1.2 Класифікація та лінгвістичні характеристики фразеологізмів у китайській мові.....	9
1.3 Поняття та визначення «чен'юй»: походження, характерні ознаки, структура.	12
1.4 Класифікація китайських чен'юй.....	14
Висновки за розділом 1.....	16
РОЗДІЛ 2. ЛІНГВІСТИЧНІ СТРАТЕГІЇ ПЕРЕКЛАДУ ЧЕН'ЮЙ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ	18
2.1 Проблеми та труднощі перекладу фразеологічних одиниць чен'юй: культурологічний аспект	18
2.2 Проблеми та труднощі перекладу фразеологічних одиниць чен'юй: лінгвістичний аспект.....	22
2.3 Проблеми та труднощі перекладу фразеологічних одиниць чен'юй: прагматичний аспект.....	27
2.4 Стратегії перекладу та критерії їх обрання.....	30
Висновки за розділом 2.....	32
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ СТРАТЕГІЙ ПЕРЕКЛАДУ ЧЕН'ЮЙ	35
3.1 Формування системи лінгвістичних стратегій для перекладу чен'юй.....	35
3.2 Засади вибору лінгвістичної стратегії.....	37
3.3 Методика та етапи дослідження перекладу чен'юй	42
3.4 Кейсові дослідження перекладів чен'юй	44
Висновки за розділом 3.....	50
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	55
ДОДАТОК А. КИТАЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ ГЛОСАРІЙ.....	61
АНОТАЦІЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ	69

ВСТУП

Наразі КНР займає ключове місце в економіці та політиці світу, а мандаринська китайська визнана другою мовою за кількістю носіїв та за вживаністю при співробітництві на міжнародному рівні. Китайська культура починає все більше цікавити людей, через що зростає попит на перекладений китайський контент українською мовою, який буде виконаний висококваліфікованими фахівцями.

Попри таку зацікавленість, задовольнити дану потребу важко, оскільки викладання китайської як іноземної почалося лише в останні десятиліття. Більшість українських та закордонних програм спрямовані на розвиток економічних зв'язків між Україною та КНР або викладання китайської як іноземної мови, без урахування необхідності формування навичок, необхідних власне для перекладу.

Робота перекладача полягає не в дослівному декодуванні тексту з однієї мови на іншу, а включає багато навичок, як правильний аналіз теоретичних аспектів перекладознавчої й лінгвістичної компетенцій та їх складових, наявність фонових знань з філософії, культури, історії та літератури, а також вміння надавати увагу деталям, що впливають на контекст перекладу. Це свідчить про актуальність та необхідність подальшого дослідження у сфері перекладознавства, щоб створити нові методи та стратегії перекладу, які будуть здатні вирішити проблеми та труднощі, з якими стикаються фахівці.

Особливої уваги потребує дослідження фразеологічних одиниць, адже попри велику кількість досліджень китайсько-української лексикографії, саме чен'юй, які займають особливе місце в мовній картині світу, є часто вживаними та семантично непрозорими для реципієнтів, й досі є малодослідженою темою. Наразі українською не існує чітко усталених відповідників, що будуть враховувати жанрово-комунікативні відмінності, а навчальні матеріали для майбутніх фахівців містять лише окремі рекомендації, спрямовані на європейські мови. Це свідчить про необхідність формування лінгвістичних

стратегій, які будуть спрямовані на вирішення даної проблеми та будуть орієнтовані на китайську мову, що зумовлює **актуальність** обраної нами теми.

Об'єкт дослідження: китайські фразеологічні одиниці чен'юй.

Предмет дослідження: лінгвістичні стратегії перекладу чен'юй українською мовою.

Мета дослідження полягає у розробці системи лінгвістичних стратегій для перекладу чен'юй з китайської на українську мову.

Для досягнення цієї мети ми поставили перед собою наступні завдання:

- вивчити характерні риси фразеології та її класифікації з позиції китайської лінгвістики;
- дослідити специфіку поняття чен'юй, походження та характерні ознаки даного терміну;
- проаналізувати проблеми та труднощі у культурологічному, лінгвістичному та прагматичному аспектах під час перекладу чен'юй;
- проаналізувати наявні європейські стратегії перекладу фразеологічних одиниць;
- сформувати власну систему лінгвістичних стратегій та критерії для їх обрання;
- підібрати автентичні китайськомовні матеріали зазначеної проблематики та надати їх переклад українською мовою;
- виділити фразеологічні одиниці чен'юй та систематизувати їх за дискурсами;
- провести аналіз способів перекладу за сформованими лінгвістичними стратегіями, що будуть використані для відтворення обраних чен'юй;
- виявити продуктивність використання відповідних стратегій під час відтворення китайськомовних текстів різних напрямків українською мовою.

Матеріалом дослідження є автентичні тексти китайською мовою з чотирьох напрямів: класична та сучасна література, кінематограф та публіцистичні статті, щоб продемонструвати варіативність перекладу чен'юй в залежності від контексту. Переклад було перевірено науковим керівником.

Для розв'язання зазначених вище завдань нами були використані наступні методи дослідження:

- методи системного аналізу та синтезу при вивченні наукового матеріалу для обґрунтування теоретичних засад дослідження;
- метод класифікації для розгляду існуючих систем фразеологічних одиниць та їх складових;
- графічний метод при демонстрації алгоритму вибору лінгвістичної стратегії;
- метод суцільної вибірки при обранні китайськомовних текстів та для виділення та перекладу чен'юй з текстів оригіналу;
- методи семантичного та стилістичного аналізу для здійснення та редагування адекватного перекладу;
- метод порівняння для виконання перекладацького аналізу при зіставленні чен'юй у різних дискурсах;
- метод наукової індукції для узагальнення аналізу матеріалу у висновках.

Наукова новизна дослідження полягає у розширенні знань про відтворення українською мовою китайськомовних чен'юй шляхом виявлення потенціалу способів перекладу за допомогою лінгвістичних стратегій, що є необхідними для подолання труднощів, що виникають при перекладі та досягненні поставленого завдання перед фахівцем.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості подальшого використання матеріалу даної роботи студентами кафедри східних мов та міжкультурної комунікації під час вивчення курсів художнього перекладу та практики перекладу.

Апробація результатів дослідження. По результатах дослідження було підготовлено статтю (у співавторстві з науковим керівником), яку подано до друку у науковому фаховому виданні категорії Б – «Вісник науки та освіти», серія «Філологія».

Структура кваліфікаційної магістерської роботи. Робота складається з трьох розділів та 57 джерел, серед яких 31 іноземними мовами. Повний обсяг роботи складає 70 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЇ ТА ЧЕН'ЮЙ У КИТАЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКИХ МОВАХ

1.1 Фразеологія як об'єкт лінгвістичного дослідження.

Термін «фразеологія» був введений швейцарським мовознавцем Шарлем Баллі у 1905 році для визначення окремого розділу в стилістиці під час вивчення сталих словосполучень.

Основною метою робіт Ш. Баллі було довести, що вираз можна вважати фразеологічним, якщо «в певному словосполученні кожна графічна одиниця втрачає частково або повністю своє значення і тільки сполучення і цілому зберігає свій чіткий смисл» [23].

Спочатку вчений виділяв чотири групи словосполучень: вільні, звичні, фразеологічні ряди, фразеологічні єдності, але 1909 року у своїй праці «Французька стилістика» він скоротив цей перелік до двох груп: вільні словосполучення та фразеологічні єдності [2].

Тоді Ш. Баллі було виділено три вимоги фразеологічних одиниць:

- «вона складається з декількох слів, які пишуться окремо;
- слова ці розташовані в певному незмінному порядку й не допускають уведення між ними будь-яких слів;
- жодне зі слів даного виразу не може бути замінене іншим» [23].

Мовознавець визнавав, що його теорія не є досконалою, тому тема потребувала і подальшого дослідження.

У 40-х роках XX століття лінгвіст В. Виноградов доопрацював її і створив власну класифікацію фразеологізмів «з погляду семантичної злитості їхніх компонентів» [6].

Згідно його концепції, в залежності від вираженості переносного значення усі фразеологізми можна розділити на три типи: «Фразеологічні зрощення (ідіоми); фразеологічні єдності; фразеологічні сполучення» [6].

Ця семантична класифікація і зустрічається найчастіше, але вона не є єдиною. Станом на 2025 рік, термін «фразеологізм» або «фразеологічна одиниця» отримав понад двадцять визначень та 6 класифікацій: за Ш. Баллі, за В. Віноградовим, за В. Куниним, за Н. Амосовим, за Ю. Прадідом і за М. Алексеєнко [2, 6, 15, 19, 23].

Найбільш повним є варіант, запропонований Комісаровим за яким «фразеологія – це наука про фразеологічні одиниці (фразеологізми), тобто про стійкі поєднання слів з ускладненою семантикою, які не утворюються за породжуючими структурно-семантичними моделями змінних поєднань. Важливими аспектами дослідження якої є стійкість фразеологізмів, системність, семантична структура, походження і функції» [6].

У 1992 році Маккарті запропонував наступну класифікацію: мовні звороти (*turnures*) – *pull somebody's leg*, двокомпонентні та трикомпонентні сталі сполуки (*binomials and trinomials*) – *give or take*, фразові дієслова (*phrasal verbs*) – *take somebody off*, непрозорі сполуки (*opaque compounds*) – *a miss-mash*, обмежені колокації (*restricted collocations*) – *breakneck speed*, сталі вирази (*frozen similes*) – *as cold as charity*, присвійні конструкції (*possessive's phrases*) – *a king's ransom* [31].

У другому томі Оксфордського словника сучасної ідіоматичної англійської мови західні вчені запропонували розподіляти фразеологізми на чисті ідіоми, що семантично непрозорі (*pure idioms*) – *spill the beans*, образні ідіоми, що є частково прозорими (*figurative idioms*) – *let off steam* та обмежені словосполучення (*restricted collocations*) – *curry favour* [32].

А в 1996 році мовознавець Фернандо вирішив їх розподіляти на 4 категорії: чисті ідіоми (*pure idioms*) – *grasp the nettle*, напівбуквальні ідіоми (*semi-literal idioms*) – *drop names*, буквальні (*literal idioms*) – *abstain from* [31].

Великий вклад зробили українські мовознавці Я. Баран та М. Зимомря, які майже 10 років досліджували тему фразеології, ознайомилися з рукописною дисертацією Е. Ротта «Біля джерел фразеології» і у своїй праці дійшли висновку,

що основними характеристиками для фразеологізмів є наявність історичності, сталості, та цілісності значення [3].

Зрозуміло, що усі ці складові є характерними для фразеологічних одиниць не тільки європейських мов, але й для східних. Адже фразеологія – це універсальне явище, яке притаманне кожній мові в цьому світі.

1.2 Класифікація та лінгвістичні характеристики фразеологізмів у китайській мові.

Фразеологічний запас китайської є одним з найрозвіненіших серед мов світу, оскільки фразеологічні одиниці займають особливе місце в китайській мовній картині світу. Це зумовлено менталітетом китайців, для яких фразеологізми відіграють не тільки лінгвістичну, а й культурну функцію. Через фразеологізми китайці традиційно закладають систему цінностей та передають важливі історичні події, корисні життєві поради й правила поведінки у суспільстві.

Загалом вивчення фразеології у КНР набуло актуальності у 50-60-х роках XX століття. В той самий час почали використовувати термін «Шу юй» (熟语 – shúyǔ).

Вчений У Чжанкунь (武占坤 – Wǔ Zhàn kūn) у своїй праці «Дослідження китайських прислів'їв та народних пісень» (中华谚语研究 – zhōnghuá yàn yáo yánjiū) писав, що термін є відносно новим для китайської мови, оскільки раніше китайські мовознавці використовували вже усталені терміни, як чен'юй (成语 – chéngyǔ), яньюй (谚语 – yànyǔ), сехоуей (歇后语 – xiēhòuyǔ) та інші, але не мали на меті узагальнити їх [3].

В результаті новоутворений узагальнюючий термін «Шу юй» отримав два основні варіанти визначення. Перший – це усталені словосполучення, які вживають лише як цілісні одиниці, без довільної зміни графічних одиниць, які, як правило, не аналізують за звичайними словотвірними моделями. Другий – це

фіксовані словосполучення або короткі фрази з чіткою лексико-синтаксичною структурою, які мають самостійне значення та стаїльне вживання у мові. Ці фразеологічні одиниці насичені за змістом, стислі, більшість пішли з мовлення простого народу і тісно пов'язані з повсякденним життям [3].

У 1980-х роках Народне видавництво Внутрішньої Монголії випустило цілу серію книг, що були присвячені фразеологізмам. До неї входили чотири видання: «Чен'юй» (成语 – chéngyǔ), «Сехоуей» (歇后语 – xiēhòuyǔ), «Яньюй» (谚语 – yànyǔ) та «Гуаньюн'юй» (惯用语 – guànyòngyǔ) авторства Ма Гофаня (马国凡 – Mǎ Guófán), Гао Гедуна (高歌东 – Gāo Gēdōng), У Чжанкуня (武占坤 – Wǔ Zhànkūn).

Тоді, на думку вчених, основними ознаками фразеологізмів були фіксована структура, семантична цілісність, поширене вживання народом, образність та культурна насиченість [34].

1985 року комерційним видавництвом Шан'у їншугуань (商务印书馆 – shāngwù yìnshūguǎn) було видано чотирьохтомну збірку праць «Знань про китайську мову».

В цю збірку входили «Лексика» (词汇 – cíhuì) Гоу Лянфу (郭良夫 – Guō Liáng fū), «Сехоуей» (歇后语 – xiēhòuyǔ) та «Яньюй» (谚语 – yànyǔ) Веня Дуаньчжена (温端政 – Wēn duān zhèng), а також «Чен'юй» (成语 – guànyòngyǔ) Лю Цзесю (温端政 – Liú Jiéxiū). Перший том був присвячений лексиці загалом, а останні три детально досліджували фразеологізми китайської мови.

Згодом у 1985 році опублікували праці, які розглядали фразеологізми як окреме мовне явище. Тоді ж спробували затвердити китайську фразеологію як окрему науку. Основними положення для цього заклали Лю Гуанхе (刘广和 – Liú Guǎnghé) у своїй роботі «Вступ до фразеологізмів» (熟语浅说 – shúyǔ qiǎnshuō) та Сунь Вейчжан (孙维张 – Sūn Wéizhāng) в роботі «Китайська фразеологія» (汉语熟语学 – hànyǔ shúyǔxué).

Тоді ж китайські вчені почали створювати власні класифікації фразеологізмів, але так само як і західні вчені не змогли дійти до єдиного варіанту.

Першою відомою класифікацією вважається варіант Лю Шусіня (刘叔新 – Liú Shūxīn), який 1990 року написав книгу «Описова лексикологія китайської мови» (汉语描写词汇学 – hànyǔ miáoxiě cíhuìxué), де запропонував розділити усі фразеологізми на дві категорії:

- розмовна, мовленнєва (言语的 – yányǔde), що включала у себе яньюй (谚语 – yànyǔ), або прислів'я; мін'янь (名言 – míngyán), або крилаті вирази; ге'янь (格言 – géyán), або максими; цзін'юй (警句 – jǐngyǔ), або афоризми; таоюй (套语 – tàoyǔ), або шаблонні вирази; а також ліюй (成句子的俚语 – chéngjùzi de lǐyǔ), або стійкі сленгові конструкції у вигляді речень;
- лінгвістична, мовна (语言的 – yǔyánde), що включала чен'юй (成语 – chéngyǔ), гуаньюн'юй (惯用语 – guànyòngyǔ), або фразеологічна сполука; сехоу'юй (歇后语 – xiēhòuyǔ), або недововка; спеціалізована лексика (专门用语 – zhuānmén yòngyǔ), власні назви (专名词 – zhuānmíngcí); та умовно фіксовані вирази (准固定语 – zhǔn gùdìngyǔ) [44].

2006 року мовознавець Чжоу Цзянь (周荐 – Zhōu jiàn) написав статтю «Класифікація фразеологізмів», яка увійшла до збірки «Дослідження лексикології та лексикографії», де запропонував власну класифікацію:

- високий стиль (雅言 – yǎyán), або нормативна мова – чен'юй, власні назви, спеціалізована лексика;
- розмовний стиль (俗语 – sùyǔ), або просторіччя – приказки, вислови-недововки, фразеологічні сполуки.

Натомість загальноновживаною стала класифікація Ма Гофаня, який розподілив фразеологізми наступним чином [20]:

- чен'юй (成语) – «стійкі фразеологічні сполучення з семантичних значенням, переносним використанням, експресивним характером та функціональним входженням до речення» [11];
- яньюй (谚语) – прислів'я, які поширені в розмовній мові, виражають судження, відображають народну мудрість та є самостійними реченнями [43];
- сехоуей (歇后语) – мовні конструкції, або вислови-недомовки, що складаються з двох частин: зав'язки та пояснення, що вказує на основне значення вислову [55];
- гуаньюн'юй (惯用语) – фразеологічні сполуки, або стійкі словосполучення з трьох-п'яти слів, що мають цілісне значення [47];
- суюй (俗语) – народні приказки, які мають культурно-історичний підтекст без прямого повчального сенсу [52].

Це дає нам зрозуміти, що сучасні китайські та західні науковці надають перевагу класифікації за походженням та стилістичної приналежністю, замість первинної структурно-семантичної класифікації.

1.3 Поняття та визначення «чен'юй»: походження, характерні ознаки, структура.

Хоча класифікації фразеологізмів не є уніфікованими, але усі науковці дотримуються думки, що чен'юй мають бути окремою категорією фразеологічних виразів. Ця тема й досі вважається актуальною і досліджується великою кількістю науковців.

У 70-х роках ХХ століття Ма Гофань, щоб виокремити поняття «чен'юй», проаналізував їх відмінність від інших фразеологізмів та сталих виразів. Тоді він підсумував, що для них характерні сталість форми, загальноприйнятність і широка вживаність, історичність та етнічна своєрідність [48].

Лінгвіст Ні Баююань (倪宝元 – Ní Bǎoyuán) зауважив, що найголовніше для чен'юй – це цілісність сенсу та цілісність вживання, стабільна структура, тривале вживання та лаконічна форма [49].

Сунь Вейчжан (孙维张 – Sūn Wéizhāng) вважав, що головні відмінності від інших видів полягають у стилі та структурі. Стиль чен'юй має бути піднесеним та витонченим, зберігати книжковість, походити зі старих джерел. За структурою він має зберігати рифму, правильність звучання та двоскладовий ритм «два плюс два» [53].

1997 року науковець Сюй Яомін (徐耀民 – Xú Yàomín) у своїй праці дійшов висновку, що чен'юй мають відповідати трьом характеристикам: по-перше, бути готовими до вживання і бути звичними у мові; по-друге, мати доволі сильну риторичну функцію; по-третє, граматично належати до словосполучення, а не до слова чи речення [56].

У 2014 році лінгвіст Вень Дуаньчжен, укладаючи «Словник «Сінхуа»» (新华语典 – xīnhuá yǔdiǎn), підсумував вже наявні праці та вирішив остаточно виокремити поняття «чен'юй» від інших фразеологізмів, оскільки як відомо, чен'юй – це здебільшого книжкові фразеологізми, які побудовані згідно стародавньої китайської мови. У традиційній китайській культурі правильне використання чен'юй вважалося показником освіченості та ерудованості, а отже, має бути відокремлено від мови простого народу. Наприклад, від розмовних сехоуюй.

Для цього вчений запропонував відійти від звичного терміну «шу юй», або «фразеологізм» та використовувати замість нього новий термін «юй'хуей» (语汇 – yǔhuì), найбільш відповідним перекладом якого є термін «мовна одиниця».

В результаті, китайські вчені дійшли висновку, що усі фразеологізми, окрім висловів-недомовок, мають бути розділені за двома критеріями: за змістом та за формою.

За змістом фразеологічні одиниці стали поділятися на інформаційні (表述语 – biǎoshùyǔ), та описові (描述语 – miáoshùyǔ), тобто на ті, в яких наявний або

відсутній пізнавальний зміст. А основним критерієм для форми, на думку Вень Дуаньчжена, стала структура «二二相承» (èr èr xiàng chéng), або «два плюс два», до якої й належать більшість чен'юй. Цієї ж думки дотримувався вчений Сунь Вейчжан [44, 53].

Відповідно, «чен'юй» стали називати «фразеологічні сполучення, що побудовані за нормами давньокитайської мови, семантично цілісні, з узагальненим переносним значенням, що мають експресивний характер та функціонально є членом речення» [26].

Український науковець Федічев О. Є. запропонував наступну термінологію: «чен'юй – стійкий вираз, який вживається протягом тривалого часу й має просту та лаконічну форму» [24].

1.4 Класифікація китайських чен'юй.

Порахувати чітку кількість чен'юй та зафіксувати їх за конкретними категоріями наразі неможливо. Найвідоміший вищий заклад Китаю університет Цінхуа (清华大学 – qīnghuá dàxué) опублікував 8519 чен'юй. Електронний словник чен'юй (网上的成语词典 – wǎngshàng de chéngyǔ cídiǎn) нараховує 30816 виразів. Вважається, що людина з вищою освітою має знати мінімум п'ять тисяч чен'юй, хоча 90% китайців у житті використовують не більше 800 виразів. [38, 50, 57]

Уніфікованої класифікації для чен'юй досі не існує, хоча багато науковців пропонують свої варіанти. Найчастіше їх поділяють за наступними категоріями: [39, 40, 41, 42]

- за походженням та змістом;
- за граматичною структурою та лексичними елементами;
- за метою.

Ознайомившись з різними класифікаціями ми можемо розподілити усі чен'юй за наступними категоріями:

- за походженням:
 - історичні події – 三顾茅庐 (sāngù máolú) – чен'юй, який розповідає про те як Чжуге Лян тричі умовляв мудрого Лю Бея йому допомогти;
 - міфи та легенди – 女娲补天 (nǚwā bǔtiān) – чен'юй з міфу про богиню Нюйву, яка переплавила п'ятикольниковий камінь, щоб полагодити небо, який вживають щоб продемонструвати безстрашний бойовий дух;
 - байки та повчальні історії – 狐假虎威 (hú jiǎ hǔ wēi) – чен'юй, за байкою про лисицю, яка хитрістю впевнила тигра, що увесь ліс її поважає;
 - класична поезія – 秋高气爽 (qiūgāo qìshuǎng) – чен'юй, що бере початок за часів династії Тан з вірша відомого поету Ду Фу;
 - спостереження за людством та природою – 人山人海 (rénshān rénǎi) – чен'юй був використаний Ши Найанем (施耐庵 – Shī Nài'ān) під час написання роману;
- за структурою (AABB – 马马虎虎 (mǎmǎhūhū), AABC – 念念不忘 (niànniàn bùwàng), ABCC – 大名鼎鼎 (dà míng dǐngdǐng), ABAC – 自言自语 (zì yán zì yǔ));
- за використанням конкретних слів (з ієрогліфом 一 – 一帆风顺 (yī fān fēng shùn), з цифрами – 三心二意 (sān xīn èr yì), з рослинами – 落叶归根 (luò yè guī gēn), з тваринами – 狼心狗肺 (láng xīn gǒu fèi), з зодіакальними тваринами – 牛鬼蛇神 (niú guǐ shé shén), зі словами напрямку – 东奔西走 (dōng bēn xī zǒu), з використанням образних слів, наприклад, чен'юй з ієрогліфом 子 – 望子成龙 (wàng zǐ chéng lóng));
- за змістом та тематикою використання (про людей – 达官贵人 (dá guān guì rén), природні явища – 山清水秀 (shān qīng shuǐ xiù), культуру та побут – 狼吞虎咽 (láng tūn hǔ yàn));

- за метою використання (описові – 眉清目秀 (méiqīng mùxiù), метафоричні – 亡羊补牢 (wángyáng bǔláo), символічні – 风雨同舟 (fēngyǔ tóngzhōu), попереджувальні – 不作不死 (bùzuō bùsǐ), повчальні – 知难而进 (zhī nán ér jìn), хвалебні – 花好月圆 (huāhǎo yuèyuán), філософські чи моральні – 无为而治 (wú wéi ér zhì)).

Українські дослідники пропонують також звертати увагу на вживання чен'юй, оскільки він може виступати будь-якою частиною мови в реченні.

На думку Федичєва, вони можуть бути розподілені наступним чином:

- іменний чен'юй, що буде виступати підметом або додатком в реченні. Наприклад, 家常便饭 (jiācháng biànfàn – звична справа);
- неіменний, до яких належатимуть дієслівні, прислівникові та прикметникові чен'юй. Наприклад, 川流不息 (chuānliú bùxī – нескінченим потоком);
- чен'юй за структурою подібні до речень. Наприклад, 总而言之 (zǒng ér yán zhī – коротше кажучи) [24].

Класифікуючи чен'юй таким чином у початкових перекладачів буде виникати менше труднощів з правильним вживанням фразеологізму, оскільки вони будуть знати, яку саме граматичну роль здатний виконувати чен'юй та чим він може виступати у реченні.

Висновки за розділом 1

У теорії та практики перекладу важливо звертати особливу увагу на дослідження фразеологізмів. Фразеологія – це наука про стійкі поєднання слів з ускладненою семантикою, які не утворюються за породжуючими структурно-семантичними моделями змінних поєднань [6].

З 1905 року до неї стали відносити вирази та словосполучення, в яких кожна графічна одиниця втрачає частково або повністю своє значення і тільки сполучення і цілому зберігає свій чіткий сенс. Сучасними вимогами є стійкість

фразеологізмів, системність, семантична структура, походження і функції. Українські науковці додають до характеристик наявність історичності, сталості, та цілісності значення.

Європейські вчені розділяють фразеологізми за вираженістю переносного значення на ідіоми (фразеологічні зрощення), фразеологічні єдності, фразеологічні сполучення.

Китайські вчені загальноновживаною вважають класифікацію Ма Гофаня, яка поділяє фразеологізми на чен'юй, яньюй, сехоуей, гуаньюн'юй та суей.

З 70-х років XX століття сформувавши два визначення для терміну чен'юй – (1) це фразеологічні сполучення, що побудовані за нормами давньокитайської мови, семантично цілісні, з узагальненим переносним значенням, що мають експресивний характер та функціонально є членом речення» [26]; (2) – стійкий вираз, який вживається протягом тривалого часу й має просту та лаконічну форму [24].

Існує декілька класифікацій чен'юй. За походженням чен'юй поділяють на ті, що беруть початок з історичних подій, міфів та легенд, байок та повчальних історій, класичної поезії, спостереження за людством та природою. За граматичною структурою за порядком використання слів (AABB, AABC, ABCC, ABAC), за вживаністю (іменний, неіменний, подібний до речення). За лексичними елементами на чен'юй з використанням конкретних слів (ієрогліф —, цифри, рослини, тварини, зодіакальні тварини, слова напрому, образні слова), за змістом та тематикою використання (про людей, природні явища, культуру та побут). За метою використання: описові, метафоричні, символічні, попереджувальні, повчальні, хвалебні, філософські, моральні.

РОЗДІЛ 2. ЛІНГВІСТИЧНІ СТРАТЕГІЇ ПЕРЕКЛАДУ ЧЕН'ЮЙ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

2.1 Проблеми та труднощі перекладу фразеологічних одиниць чен'юй: культурологічний аспект

Як було з'ясовано у минулому розділі, китайські ідіоми чен'юй – це лаконічні та стійкі вирази з чотирьох ієрогліфів, які глибоко пов'язані з культурою Китаю і містять у собі метафоричні значення, тобто їх значення не є буквральними і посиляються на різноманітні історичні події, класичні літературні твори чи цитати відомих особистостей, та відображає традиційні цінності нації.

Відповідно під час здійснення перекладу фахівець має вміти чітко відрізнити чен'юй від решти тексту та, у випадку відсутності еквіваленту, вміти перекласти його так, щоб зберегти структурну сталість, внутрішню образність та лаконічність, уникаючи деформації самого сенсу, що закладений у цю фразеологічну одиницю.

Через це правильний переклад чен'юй на будь-яку іншу мову є викликом не тільки для початківців, а й навіть для досвідчених перекладачів. Науковці дотримуються думки, що основними проблемами під час перекладання, як правило, стають лінгвістичний та культурологічний аспекти.

Перекладознавець Ю. Найда у своїх працях дотримувався думки, що лінгвістичні та культурологічні чинники рівноцінно важливі під час здійснення перекладу. Він наголошував, що мова та культурна нерозривно пов'язані між собою, але при цьому культурна специфіка становить більше труднощів для перекладачів [8].

Загалом, культурна конотація є важливою складовою, яку необхідно враховувати у перекладі. Найчастішою трудностю є відмінність у символічному навантаженні образів в різних культурах.

Перекладознавці Чанчжинського інституту (长治学院 – Chángzhì xuéyuàn) зазначають, що сприйняття окремих образів кожним народом буде сильно

відрізнятися, а отже буде змінено загальне сприйняття фразеологічного вислову [45].

Наприклад, чен'юй 龙马精神 (lóngmǎ jīngshén) дослідно перекладається дух дракону та коня. В українській свідомості образ дракона є негативним. Це жадібний монстр, який охороняє коштовності та спотворює життя простого народу. В той час як для китайського народу дракон – це працьовите створіння, яке є символом сили та доброї вдачі. Через таку культурну відмінність перекладачеві доведеться або повністю змінювати фразеологізм, або залишати пояснювальні коментарі.

Другою складністю є частий філософський підтекст. Китайське світосприйняття є протилежним від звичного українцям. Так у КНР немає єдиної релігії, як християнство чи мусульманство, але при цьому більшості людей є близьким філософсько-релігійні школи. Найпоширенішими є:

- даосизм – життя у злагоді з природою та природним порядком речей [9];
- буддизм – прагнення до припинення мирських страждань та рівності людей [5];
- конфуціанство – шлях самовиховання, правильної поведінки, належності до певної соціальної верстви та культ предків [13].

Як правило, віра для людей є недоторканою, тому такі фразеологічні вирази часто залишаються незрозумілими для сприйняття навіть після ретельного їх пояснення.

Наприклад, чен'юй 无为而治 (wú wéi ér zhì) – керувати шляхом бездіяльності. Жодного еквіваленту підібрати для цього фразеологізму не можна, так само як і описово пояснити його ідеологічну глибину. В такому випадку перекладачеві доведеться ознайомлюватися з філософією китайського народу, а потім пояснювати в примітках до перекладу сутність даоського принципу невтручання.

Проблеми виникають і з культурною конотацією, що пов'язана з нормами поведінки, цінностями та естетичними уявленнями. Так основною

характеристикою українського народу є свободололюбність. Навіть класична українська література наповнена мотивами нескореності, бажанням бути володарем свого життя та відстоюванням власних кордонів. До цього можна додати й сучасні тенденції до фемінізму та толерантності до кожної особистості.

Відповідно перекладність деяких чен'юй є складною не через їх лексичну складність, а через таку культурну суперечливість. Фразеологізм 三从四德 (sāncóng sìdé) є чен'юєм, який відображає традиційні вимоги до жінки в стародавньому Китаї, а саме трійну покірність: батьку до заміжжя, чоловіку після одруження, сину після смерті чоловіка, а також чотири вимоги; чеснота, скромність у промовах, жіночність та працьовитість. Відповідно використання такого вислову може вважатися логічним для китайського чоловіка та абсолютно неприйнятним для української жінки, що поставить перекладача у скрутне становище.

Інша складність полягає в історичності, що закладена в певні чен'юй. Розподілити цю історичність можна на три категорії:

- окремі події, що передають відповідні емоції;
- класична література;
- безпосередня історія Китаю.

Першим прикладом може слугувати чен'юй 卧薪尝胆 (wò xīn cháng dǎn), який буквально перекладається як «відпочивати на хмизі та їсти жовч», але насправді походить від притчі про юеського князя Гоу Цзяня (勾践 – Gōu Jiàn), що довгий час перед прийняттям їжі облизував жовч, щоб не забувати про необхідність помсти князівству У, якому він програв. У сучасних інтерпретаціях цей чен'юй має три значення:

- розпалювати у собі почуття помсти;
- повністю вкладатися у справу;
- переживати важкий період у житті.

Складною для розуміння є й чен'юй 指鹿为马 (zhǐ lù wéi mǎ), що походить з історичних нотаток про імператора Цінь («史记·秦始皇本纪» – shǐjì qín

shǐhuáng běnjì) та дослівно перекладається «вказувати на оленя, але називати його конем». У Китаї його прийнято використовувати для ілюстрування навмисного перекручення правди з певною політичною метою.

Науковець Ши Сяопін (史小平 – Shǐ Xiǎopíng) у своїй роботі зазначає, що для правильної інтерпретації таких фразеологічних одиниць як чен'юй перекладач має розуміти культурний, історичний та контекстуальний контекст, де вони раніше використовувалися [51].

Яскравим прикладом для підтвердження цього твердження є чен'юй 三顾茅庐 (sān gù máo lú), який можна перекласти як «тричі заходити до куреню», або «благати про допомогу мудру людину».

Чен'юй посилається на події III століття після розпаду Китаю на три царства, що постійно воювали між собою, і був використаний у класичному китайському романі «Троецарство». Звісно в КНР ця книжка є відомою кожному, а згадані події вивчають ще у старшій школі, але в західних країнах вона не є популярною, так само не входить до програми більшості університетів, де навчають перекладачів східних мов.

На думку Ю. Найди, культурний переклад має включати розширену інформацію та контекст, щоб зробити чужі та культурні реалії зрозумілими та сприйнятними для читача [22].

Відповідно стає зрозуміло, що переклад чен'юй – це складне завдання, виконання якого зобов'язує фахівця не лише мати високий рівень мови, а й бути культурно обізнаним, тобто розуміти контекст та мати ґрунтовні знання у сферах культури, історії, літератури і філософії, оскільки у більшості випадків буквальний переклад не дозволить передати значення та функції чен'юй у тексті.

Зтикаючись з такими проблемами перекладач розуміє, що він є посередником міжкультурної комунікації, тому він має усвідомлювати необхідність обізнаності у культурних і країнознавчих аспектах мови, а також наявності фонових знань, що дозволяють зрозуміти інші реалії.

На думку українських перекладознавців, для опанування цієї компетенції необхідно мати знання про культурну спадщину та її вплив на культуру різних

народів, а також бути обізнаним в загальному розвитку культур країн та вміти правильно зібрати та інтерпретувати наявну інформацію [16].

2.2 Проблеми та труднощі перекладу фразеологічних одиниць чен'юй: лінгвістичний аспект

Розуміння китайської культури та історії є важливою складовою для виконання якісного перекладу, однак до неї обов'язково треба додати навички виявляти та вирішувати лінгвістичні труднощі перекладу.

Західні вчені дотримуються думки, що будь-яка культурна неперекладність – це лише варіант лінгвістичної неперекладності. Так Дж. Кетфорд вважав, що проблемою є відсутність еквіваленту.

Схожої думки дотримувався і А. Попович, який лінгвістичною неперекладністю називав «ситуацією, коли лінгвістичні елементи оригіналу не можуть бути замінені структурно, лінійно, функціонально чи семантично адекватними одиницями через розбіжності між їх денотативною і конотативною функціями» [22].

Відповідно з цього ми можемо зробити висновок, що перекладацьки труднощі часто мають лінгвістичне підґрунтя, а отже розгляд лінгвістичних характеристик є важливим для подолання мовних та культурних бар'єрів між українською та китайською мовами.

За принципами Етьєна Доле перекладачі мають не тільки повністю розуміти текст та намір автора, але й вміти його передати у відповідній «тональності», використовуючи загальновживані мовні форми цільової аудиторії [14].

Згідно Теорії Скопосу Г. Вермеєра, полісистемної теорії І. Евен-Зогара та маніпуляційної школи 1980-х років, текст перекладу не можна вважати чимось другорядним, що не зможе точно передати сенс та обов'язково матиме помилки. Ці праці є відправними точками сучасних теорій перекладу, які вважають лінгвістику містком до розуміння соціокультурних аспектів, які, здавалося б,

діють ззовні, але впливають на сутність перекладу безпосередньо. Саме тому навичок здійснення перекладу недостатньо, і їх вивчення необхідно поєднувати разом зі складовими лінгвістичної компетенції [21; 28].

Китайський перекладознавець Дан Ці Чан (单其昌 – Dān Qíchāng) зазначав, що для перекладу з рідної мови на іноземну необхідно мати високий рівень мови вихідного тексту. Оскільки наявність перекладознавчої компетенції, тобто трьох її обов'язкових компонентів за Г. Турі: компетенцій, норм та виконання, – це лише тридцять відсотків успіху перекладача. Інші сімдесят пов'язані саме з лінгвістичною компетенцією. [14, 41].

І хоча ці перекладознавці і дивилися на проблему з різних ракурсів, але кінцевої думки дійшли однакової: основна проблема перекладача полягає не в неможливості знайти відповідник, а в правильному його декодуванні на мову перекладу із збереженням змісту, функцій і підтексту.

Хоча поки не існує уніфікованого переліку, що варто розглянути, говорячи про лінгвістичний аспект, але після ознайомлення з науковими статтями українських вчених можна виділити наступні характеристики: граматична стислість – 自相矛盾 (zìxiāng máodùn), архаїчна лексика – 釜底抽薪 (fǔdǐ chōuxīn), фонетичний ритм та гра слів – 生死存亡 (shēngsǐ cúnwáng), тоновий баланс – 千门万户 (qiānménwànhù), семантична непрозорість – 杯弓蛇影 (bēigōng shéyǐng), полісемія – 半途而废 (bàntú ér fèi) [4, 7, 24].

Нижче ми детально розібрали кожну з характеристик.

Українська та китайська мови лінгвістично дуже відрізняються, різні граматичні структури та порядок слів під час перекладу руйнують лаконічність фразеологічної одиниці.

Крім того характерною ознакою китайських чен'юй є максимальна економія синтаксису, що неможливо повторити при перекладі на українську.

Наприклад, відомий чен'юй «суперечити самому собі», 自相矛盾 (zìxiāng máodùn) – складається зі слів «сам», «взаємно», «спис» та «щит». Китайська граматики дозволяє нам не додавати підмет, присудок та контекст, зберігаючи

лише два протилежних за значенням слова «спис» та «щит». В українській такий перелік слів буде незрозумілим. Якщо ми змінимо порядок слів та додамо присудок та означення, то зможемо отримати «своїм списом пробити власний щит», хоча такий переклад і буде виглядати дивно, але точно буде зрозумілий українському читачу.

Більшість чен'юй мають давнє походження, а тому часто мають у своєму складі вен'янь (文言 – wényán), тобто класичну китайську мову, яка використовувалася до початку XX століття.

Г. Тащенко зазначає, що в такому випадку перед перекладачем постає завдання спробувати зберегти цю архаїчність одночасно із забезпеченням легкості сприйняття. Складність полягає в тому, що через об'єктивні відмінності у розвитку мов, що контактують, іноді не вдається залишити початковий архаїчний характер [22].

Прикладом може бути чен'юй 釜底抽薪 (fǔdǐ chōuxīn) дослівно «витягнути дрова з-під казана», де ієрогліф 釜 (fǔ – мідний горщик) вважається архаїчною морфемою і майже зник з використання.

Передати цю архаїчність ми можемо зберігши українське архаїчне слово «казан», або можемо відійти від стилю та замінити його на звичайний вираз «застосувати радикальні заходи».

Окрім граматичного та лексичного значення дуже велику роль відіграє фонетичне значення. Як ми зазначали у першому розділі, чен'юй поділяються за своєю структурою та звучанням.

Чжецзянський мовознавець наголошує, що тоновий розподіл на рівні та ламані тони (平仄 – píngzè) може використовуватися не тільки в поезії, а й у китайських фразеологічних одиницях. Для чен'юй він пропонує наступні варіанти звучання:

- 平平仄仄 – (píng píng zè zè);
- 仄仄平平 – (zè zè píng píng);
- 仄平平仄 – (zè píng píng zè);

- 平仄仄平 – (píng zè píng zè);
- 平平仄平 – (píng píng píng zè);
- 仄仄仄平 – (zè zè zè píng) [54].

Оскільки українська мова не є тоновою мовою, то передати таку гру звуків є майже неможливим. Звичайно у деяких випадках можна зустріти еквівалент у мові перекладу, що буде зберігати віршовану форму схожу за звучанням, але частіше перекладачі обирають описовий переклад.

Дещо простішим завданням є відтворення антитетичної структури, тобто повторити гру слів в українській мові так само як в китайській для збереження лінгвістичного балансу.

Наприклад, чен'юй 生死存亡 (shēngsǐ cúnwáng) складається зі слів «життя», «смерть», «існування», «загибель». Відповідно під час перекладу ми можемо не тільки зберегти сенс, а й повторити переклад за допомогою антонімів. Таким чином українським аналогом стануть «бути чи не бути» або «питання життя та смерті».

До лінгвістичного аспекту можна додати й семантичні складнощі. Українські науковці зазначають, що «питання сенсу повідомлення полягає в тому, яке значення транслюють окремі його складові» [22].

Саме тому для надання правильного перекладу перекладачі часто використовують покомпонентний аналіз, тобто розкладають чен'юй на мінімальні компоненти.

Китайська вчена Лінь Цзяї (林佳儀 – Lín Jiā Yí) розподілила чен'юй для перекладу на дві категорії:

- семантично прозорі – складові дозволяють інтуїтивно зрозуміти значення;
- семантично непрозорі – складові зрозумілі лише людині, яка має необхідні фонові знання [33].

Яскравим прикладом семантично прозорого чен'юй є 画蛇添足 (huàshé tiānzú), який дослівно можна перекласти «домалювавши змію, додати ноги». В

такому випадку перекладачеві не треба пояснювати значення та порушувати колорит, адже український читач зможе самостійно підібрати аналог, як «п'яте колесо у возі».

Іншою проблемою є алегоричність, яка не притаманна для української культури. Як зазначають науковці Цюнтайського педагогічного інституту, китайські чен'юй часто спираються на метафоричну або алегоричну мову, що робить їх дуже залежними від контексту. Відповідно дослівний переклад, як було наведено вище в такій ситуації буде неприйнятним. Переклад вимагатиме усвідомлення символічного підтексту [29].

Наприклад, 杯弓蛇影 (bēigōng shéyǐng) – це семантично непрозорий чен'юй, який складається зі слів кружка, лук, змія та тінь. Зрозуміло, що в такому випадку дослівний переклад – це набір слів, який не несе жодного сенсу. Метафоричний підтекст йде від давньокитайської практики використання луку та чашки, щоб зловити змій. Він має на увазі опис людини, яка постійно бачить небезпеку там, де її немає, як змію замість тіні від звичайного предмету.

Китайські викладачі Ге юй та Куан ДуньХуа у своїх працях дотримуються думки, що для більшості проблемою є неоднозначність чен'юй. На їх думку, переклад таких фразеологізмів вимагає врахування передбачуваного повідомлення та контексту, адже правильна інтерпретація може повністю змінити ситуацію [29].

Деякі вчені також наголошують на окремій складності влучно передати оцінку та емоційне навантаження тексту під час інтерпретації чен'юй. Хоча такі проблеми більше відносяться до прагматико-технічного аспекту, але ми можемо віднести сюди перекладацькі труднощі, пов'язані з полісемією, тобто необхідністю лінгвокультурної чутливості для обрання правильної інтерпретації з усіх наявних.

Так чен'юй 半途而废 (bàntú ér fèi) дослівно «відмовитись на половині шляху» часто використовується у своєму прямому значенні, коли людина щось кидає і не збирається завершувати. Другою конотацією є опис невпевненої людини зі слабкою волею. Третьою – підтримкою, що не варто здаватися. Якщо

перекладач буде неуважним, то відповідно зможе надати хибний та абсолютно протилежний переклад.

Через усі перелічені вище складнощі останнім часом перекладознавці часто виділяють окрему лінгво-інформаційну компетенцію, що є прямим прикладом взаємодії лінгвістичної та перекладознавчої компетенцій [16]. Вона дозволяє надавати якісний переклад, враховуючи соціокультурний аспект, та є необхідною умовою для надання правильного перекладу фразеологічних одиниць.

2.3 Проблеми та труднощі перекладу фразеологічних одиниць чен'юй: прагматичний аспект

Вирішивши так звані «внутрішні» лінгвістичні та культурологічні проблеми, що виникають при перекладі чен'юй, фахівець має перейти до «зовнішніх» проблем, а саме до прагматичного аспекту.

На думку Г. Ташенко, що будь-який переклад «щоб функціонувати у якості одиниці комунікації, окрім власне мовного оформлення вимагає ще трьох компонентів: теми повідомлення, ситуації, у якій здійснюється комунікативний акт і учасників цього акту, що володіють як лінгвістичними, так і екстралінгвістичними знаннями» [22].

Це дає нам зрозуміти, що лінгвістична стратегія насправді має включати в себе й інші складові, адже навіть детально розібраний чен'юй може бути «непридатним для використання», якщо не буде узгоджений з жанром, аудиторією чи технічними лімітами.

Відповідно, обираючи стратегію для перекладу чен'юй, перекладач має звертати увагу на прагматику, яка «вивчає як мовець може впливати на реципієнта за посередництвом тексту» [22].

Цей термін був запропонований мовознавцем Ч. Моррісом, і з того часу визначення прагматики «ґрунтується на розумінні та продукуванні мовлення у певному контексті» [22].

Таким чином, для перекладу чен'юй також необхідно враховувати жанр, ситуацію, обмеження обсягу, очікування цільової аудиторії.

Чен'юй використовують у різних ситуаціях: в заголовках новин, в якості лозунга у промові, для побажань у листівках та у художніх текстах для передання необхідних емоцій.

Через це для обрання правильного перекладу необхідно звертати увагу на контекст.

Так чен'юй 马到成功 (mǎdào chénggōng) часто використовують як побажання успіху в китайській мові. У деяких випадках за допомогою цієї фразеологічної одиниці хочуть зазначити на тому, що певна дія була виконана легко й швидко. Найчастіше чен'юй зустрічається у контексті вдалого запуску нового продукту, під час легкої перемоги у змаганнях чи успіхах у навчанні. Якщо перекладач не буде знати про відтінок легкості та використає його у ситуації, де процес був важким і тривалим, то повідомлення змінить своє значення на протилежне і не зможе виконати основне завдання правильно донести інформацію до реципієнта.

Часто перед фахівцями постає вибір: збереження форми чи культурного колориту. В такому випадку ступінь збереження колориту буде обиратися в залежності від категорії читачів та жанру.

Наприклад, одним з найбільш відомих чен'юй є 入乡随俗 (rù xiāng suí sú). Використовуючи дослівний переклад ми отримуємо речення «входячи до села, дотримуйся його звичаїв», що хоча і дає можливість зрозуміти сенс чен'юй, але виглядає надто об'ємно і незвично.

Проглянувши новини та статті в українському медіа-просторі, ми зрозуміли, що в такому випадку перекладачі часто обирають найбільш близький відповідник у мові перекладу, тобто фразеологічний еквівалент.

Найчастіше обирають варіанти на кшталт «до свого монастиря зі своїм статутом не ходять», «усякий піп по-своєму й співає», або «у чужій церкві не паламарюй». Хоча наявні варіанти і є чіткими та лаконічними, але усе ж таки змінюють колорит вислову, оскільки КНР на відміну від України намагається

уникати будь-яких релігійних висловів. Пояснити такий вибір можна тим, що обираючи лінгвістичну стратегію перекладачі працюють на широку україномовну аудиторію.

Також, обираючи переклад до китайських чен'юй, перекладачі часто стикаються з обмеженнями за часом чи розміром. Якщо брати усних послідовних перекладачів, синхроністів чи укладачів субтитрів, то ми розуміємо, що вони завжди обиратимуть найлаконічніший варіант, щоб він займав приблизно однакову кількість часу за звучанням як в українській, так і в китайській мовах та не затримував отримання подальшої інформації.

Ознайомившись з технічними особливостями і правилами субтитрування ми можемо виділити наступні складові:

- максимально може бути 2 рядки;
- кількість символів – до 40;
- враховувати, що на прочитання двох рядків виділяють 6 секунд [18].

Відповідно в такому випадку у перекладача не буде можливості роз'яснювати чен'юй, його історію та походження.

Прикладом може слугувати чен'юй 对牛弹琴 (duì niú tánqín), що можна перекласти як «грати на цитрі перед коровою». Для аудіовізуального та усного перекладів перекладачеві доведеться поступитися в культурологічному аспекті та інтерпретувати це до влучного та стислого пояснення, як, наприклад, «горохом об стіну», «марно».

Навіть за умови, що перекладач займається лише письмовими перекладами, все одно доводиться миритися з певними обмеженнями. Так наразі в університетах активно впроваджують предмети на ознайомлення з CAT-інструментами. Основною їх особливістю є ТМ (translation memory), або пам'ять перекладів. Проблемою є те, що ТМ ніколи не враховує жанр, ситуацію та цільову аудиторію. І найчастіше бази пам'яті перекладів пропонують буквально-описові варіанти, які зустрічаються у електронних словарях китайської мови.

Наприклад, для чен'юй 刻舟求剑 (kè zhōu qiú jiàn) пропонується наступний переклад: «зробити на борту човна зарубку, щоб потім знайти кинутий у воду з

цього місця меч; обр. робити за мертвим шаблоном». Такий варіант підійде для студентів, які готуються до іспитів чи просто вивчають китайську мову, але будуть недоречними для сучасних реалій, коли необхідні чіткі, влучні та лаконічні переклади для вживання у медіа-просторі.

2.4 Стратегії перекладу та критерії їх обрання

У минулих підрозділах ми дослідили, які саме проблеми виникають під час перекладу чен'юй з китайської на українську мову та що саме заважає нам заважає здійснювати дослівний переклад, який був би максимально наближеним до оригіналу, оскільки часто саме така ідея спадає на думку усім, хто не є обізнаним в особливостях перекладацької діяльності.

У другій половині XX століття переклад дійсно вважався лінгвістичним феноменом, заміною тексту однієї мови еквівалентним матеріалом іншою мовою.

Тоді перекладознавець Гідеон Турі поставив собі на меті зрозуміти не те, чи що є перекладом, а що саме можна вважати перекладом, що функціонує у літературній системі цільової мови та чи відповідає він перекладацькій нормі [22].

Створюючи свою теорію, Г. Турі порівнював та описував різні переклади одних і тих самих текстів, і дійшов висновку, що кінцева мета – це не отримання тексту мовою цільової аудиторії з високим ступенем буквалізму, а відтворення сенсу оригіналу з адаптацією до певного соціуму та культури. При цьому на результат впливатимуть безліч факторів, що потрібно вміти визначати та враховувати [35; 36].

Він довів, що кожен перекладач самостійно обирає способи, спираючись на суб'єктивний вибір, мовні та перекладацькі норми, які в свою чергу поділяються за Е. Честерманом на норми очікування та професійні [30]. При цьому кожен переклад буде мати різний рівень еквівалентності до оригіналу та по різному сприйматися цільовою аудиторією.

Більшість проблем, що можуть виникати у фахівців під час перекладу чен'юй ми вже розглянули вище. Знаючи, які є труднощі, перекладачеві буде простіше обрати стратегію, що допоможе їх вирішити та виконати якісний переклад.

Наразі вважається, що для обрання правильної лінгвістичної стратегії перекладач має визначитись з перекладацькою стратегією, яка буде враховувати наступні пункти:

- доперекладацький аналіз усього тексту, а саме визначення «припустимого й неприпустимого», джерела, реципієнтів, комунікативного завдання;
- обрання стратегії доместикації, тобто адаптації до української культури, чи форенізації, тобто збереження китайської;

Після аналізу цих пунктів перекладач зможе дійти висновку стосовно обрання відповідної перекладацької стратегії. Наприклад, часткова доместикація зі збереженням ключових реалій.

Відштовхуючись від цього рішення перекладач зможе перейти до лінгвістичної стратегії – безпосередньо прийомів для кожного слова, граматичної конструкції чи фразеологічної конструкції, до якої й належать чен'юй.

Метою лінгвістичної стратегії є переклад кожного чен'юй так, щоб виконати обрану до цього перекладацьку стратегію. Саме тому вони між собою тісно пов'язані.

В. Н. Комісаров та В. Н. Карабан запропонували наступні лінгвістичні стратегії для перекладу лексичних одиниць: «словниковий відповідник, варіантний відповідник, калькування, транскодування, описовий переклад» [12].

С. Флорін та С. Влахов пропонували звертати увагу на лінгвокультурне забарвлення і за ним розподіляти на чотири категорії: «повний еквівалент, частковий еквівалент, описовий переклад, калькування» [17].

Схожої думки дотримувалася Г. В. Тащенко, яка пропонує наступні стратегії: «фразеологічний еквівалент, фразеологічний аналог, що відрізняється компонентом, калькування, описовий переклад» [22].

Лінгвіст О. В. Кунін запропонував розширити до шести категорій, а саме на: «повний фразеологічний еквівалент, частковий фразеологічний еквівалент (фразеолічний еквівалент, який має певні розбіжності в лексичному складі, та фразеологічний еквівалент, що відрізняється образністю), калькування, обертовий переклад, вибіркового фразеологічний еквівалент, описовий переклад» [17].

У 2011 році Мона Бейкер у другому виданні своєї праці «Інакше кажучи: посібник по перекладу» пропонує наступну систему лінгвістичних стратегій для перекладу фразеологічних одиниць: «використання ідіоми зі схожим значенням та формою, використання ідіоми зі схожим значенням, але іншою формою, запозичення ідіоми з мови оригіналу, переклад через перифраз, переклад з ігноруванням гри слів в ідіомі, функціональний перифраз з опущенням образів, переклад з повним опущенням ідіоми, обрання компенсації, тобто лінгвістичної стратегії згідно якої ми відновимо втрачений ефект від опущеної ідіоми в іншому місці» [27].

Для правильного обрання лінгвістичної стратегії перекладач має щоразу відштовхуватися від критеріїв, що ми розбирали вище, а саме: семантичної прозорості, культурного навантаження, жанру та формату, тону, наявності стандартизованого відповідника.

Таким чином, якщо перекладач буде правильно визначати перекладацьку стратегію, проводитиме лінгвістичний аналіз для виявлення перекладацьких проблем та відповідно до цього підбиратиме лінгвістичні стратегії для їх усунення, а також проводитиме оцінку адекватності для обрання кінцевого варіанту, то він отримуватиме якісний та адекватний з точки зору перекладацьких норм переклад, що буде зрозумілим для цільової аудиторії.

Висновки за розділом 2

Після ознайомлення з наявними дослідженнями даної тематики у цьому розділі були визначені проблеми та труднощі, які виникають під час перекладу китайських фразеологічних одиниць чен'юй.

Загалом було визначено, що для досягнення адекватного перекладу фахівці мають ідентифікувати фразеологічні одиниці та надавати переклад, який буде зберігати структурну сталість, внутрішню образність та лаконічність, уникаючи деформації самого сенсу, що закладений у фразеологізм.

Наявні проблеми були розподілені на три категорії в залежності від аспекту на культурологічні, лінгвістичні та прагматичні.

До культурологічних проблем перекладу чен'юй відносять: відмінність у символічному значенні образів (різне сприйняття окремих образів), філософський підтекст (в чен'юй закладені даоські, буддійські та конфуціанські вчення), табуованість та етичні концепти (культурна суперечливість, що суперечить українському світосприйняттю), історичність (історія та класична література Китаю).

До лінгвістичних: граматична стислість (неможливість скорочення українських речень та виразів), архаїчність лексики та морфем (використання веньянізмів, проблема збереження архаїчності та легкості сприйняття), фонетичний ритм та тоново-ритмічний баланс (звучання чен'юй, що передається тонами, схожими за звучанням словами, гра слів), семантична непрозорість та алегоричність образів (калькований переклад буде незрозумілим для реципієнтів та вимагатиме додаткових пояснень та контексту), полісемія (правильна інтерпретація чен'юй, що мають декілька значень та способів уживання).

До прагматичних: очікування цільової аудиторії (обізнаність реципієнтів), жанрові та технічні вимоги (необхідність досягнення лаконічності), технічні проблеми машинного перекладу та інтерпретація за контекстом (основне словникове значення є неправильним перекладом у вживаному контексті).

Були розглянуті вимоги до перекладу та розібрані етапи, що розглядають перед обранням стратегій перекладу для здійснення основної мети: відтворення

сенсу оригіналу з адаптацією до певного соціуму та культури. Особлива увага була приділена взаємодії перекладацької та лінгвістичної стратегій.

Окремо були розглянуті різні стратегічні класифікації для перекладу фразеологічних одиниць та визначені критерії, що необхідно враховувати для досягнення ефективного результату.

РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ЛІНГВІСТИЧНИХ СТРАТЕГІЙ ПЕРЕКЛАДУ ЧЕН'ЮЙ

3.1 Формування системи лінгвістичних стратегій для перекладу чен'юй

У минулих розділах ми з'ясували, що правильно перекласти чен'юй – це важка задача, з якою впорається не кожен фахівець, оскільки для виконання якісного та професійного перекладу високого рівня мови та знання словникового перекладу фразеологічних значень недостатньо.

Для розв'язання даної проблеми ми вирішили детально розібрати з якими саме труднощами зустрічаються перекладачі та на що їм слід звертати увагу для обрання найкращого способу перекладу.

Після ознайомлення з різноманітними стратегіями ми також дійшли висновку, що жодна з них повноцінно не підходить під китайську мову, а тому у даній роботі вирішили поєднати їх в нову класифікацію, що буде орієнтована саме під переклад китайських чен'юй [12, 17, 22, 23].

Відповідно метою даної класифікації є створення переліку стратегій, які будуть адаптовані під різні культурологічні, лінгвістичні і прагматичні труднощі та зможуть бути використані фахівцями під час перекладу з китайської на українську мову.

Для цього ми ознайомилися з 30 різними чен'юй, різними варіантами їх словникового перекладу та способами використання, а потім спробували згрупувати їх за спільними характеристиками та необхідними завданнями, що мав виконати перекладач для досягнення норми та адекватності перекладу.

В результаті ми вирішили виділити наступні 5 стратегій:

- C1 – фразеологічний аналог, що відрізняється компонентом, або частковий фразеологічний еквівалент, тобто «використання ідіоми зі схожим значенням, але іншою формою» за Моною Бейкер;

- C2 – калькування, або «запозичення ідіоми з мови оригіналу» за Бейкер;
- C3 – калькування з приміткою;
 - C3.1 – зноска;
 - C3.2 – додатковий контекст;
- C4 – описовий переклад, або експлікація, тобто передача значення слова через його опис та пояснення [1];
- C5 – функціональний перифраз з опущенням образів – «заміна назви предмета описовим зворотом, вільним словосполученням чи реченням, звертаючи увагу на характерні ознаки позначуваного поняття» [10];
 - C5.1 – додавання примітки до перифразу;
 - C5.2 – функціональна компресія.

Для подальшої зручності у використанні усі 5 лінгвістичних стратегій ми позначили як C1 (стратегія один) – C5 (стратегія п'ять).

До цієї системи можна було б додати ще дві лінгвістичні стратегії, а саме: використання повного фразеологічного еквіваленту, використання компенсації.

Однак С. Флорін та С. Влахов вважають, що повним фразеологічним еквівалентом можна назвати лише «фразеологізми, які ідентичні із початковою формою чен'юй за значенням, лексичним складом і образністю, стилістичним забарвленням і граматичною структурою» [17].

Лінгвіст В. Комісаров дотримувався такої ж думки і як приклад наводив фразеологізми *The sword of Damocles* та *Дамоклів меч* [17].

Через суттєву розбіжність української та китайської мов таких відповідників між українськими фразеологізмами та китайськими чен'юй майже не існує, а отже ми не вважаємо необхідним виділяти їх окремою стратегією для даної роботи.

Так само ми вирішили, що компенсацію доречніше вважати окремим перекладацьким прийомом, який можна використовувати разом із стратегією перифразу з опущенням образів, оскільки неможливо перекласти текст з повним

прибиранням чен'юй з тексту, перекладач буде змушений передати його функціональне значення у реченні.

3.2 Засади вибору лінгвістичної стратегії

У минулому підрозділі ми сформували власну добірку лінгвістичних стратегій, яка зможе бути використана фахівцями під час здійснення перекладу.

Наступним нашим завданням є розробка системи для обрання правильної стратегії, що включатиме у себе:

- характеристику кожної з перелічених стратегій;
- специфіку використання;
- перелік питань, які має вирішити перекладач;
- алгоритму, що допоможе прийняти фінальне рішення.

Використавши таку систему перекладач зможе бути впевненим, що його переклад відповідатиме усім вимогам.

Як ми вже зазначали, на обрання лінгвістичної стратегії впливають певні критерії, тому нижче виділили основні характеристики та специфіки використання для кожної з запропонованих стратегій:

- C1 – фразеологічний аналог.

Стратегія, яку можна використовувати, якщо мова перекладу має відповідну фразеологічну одиницю із тотожним змістом та схожим емоційним ефектом до мови оригіналу. В даному випадку фахівець може припустити розбіжності у лексиці чи граматиці.

Приклад: 一箭双雕 (yījiàn shuāngdiāo)

Дослівно «одна стріла – два орли», що можна прирівняти до нашого «вбити двох зайців одним пострілом».

- C2 – калькування.

Стратегія «покомпонентного відтворення вихідної лексичної одиниці», яку можна використати, коли фахівець обирає

перекладацькою стратегією форенізацію за Л. Венуті, а чен'юй є семантично прозорим для читача.

Приклад: 画蛇添足 (huàshé tiānzú)

Дослівно «намалювавши змію, додати ноги», що можна лишити без пояснень, адже значення чен'юй залишиться доволі зрозумілим.

- С3 – калькування з приміткою.

Може використовуватися зі стратегією форенізації, якщо розуміння чен'юй вимагає додаткових фонових знань, тобто фразеологічна одиниця є семантично непрозорою. Мета даної стратегії – збереження оригінального образу у самому тексті із поясненням значення у короткій примітці. При цьому примітку можна винести у зноски (С3.1) або приховати в самому тексті, додавши контекст (С3.2).

Приклад: 指鹿为马 (zhǐ lù wéi mǎ)

Дослівно «вказувати на оленя, але називати його конем», «називати оленя конем», перекладач може зберегти чен'юй та додати знизу примітку «історія про міністра, що свідомо перекручував правду».

- С4 – описовий переклад.

Стратегія використовується, коли значення є важливішим за фразеологічну форму. У такому випадку перекладач має чітко пояснити значення, зберегти мораль, але не зобов'язаний зберігати образність та форму чен'юй. Найчастіше стратегія обирається, якщо у якості перекладацької стратегії фахівець обрав доместикацію, але жанр не передбачає обмеження за обсягом, тому можна для реципієнтів зберегти повну ситуацію.

Приклад: 杯弓蛇影 (bēigōng shéyǐng)

Дослівно «кружка, лук, змія та тінь», що автор може перекласти як «уявляти небезпеку там, де її немає» або «лякатися того, чого нема».

- С5 – функціональний перифраз з опущенням образів.

Дана стратегія певним чином схожа на попередню, але використовується у випадку, коли фахівець хоче передати значення чен'юй без додаткових уточнень в самому тексті. Іноді такий перифраз також називають вторинною номінацією.

Така стратегія найчастіше виконує одну з чотирьох функцій:

- номінативну – «дати назву вже існуючому денотату, не змінюючи сутність»;
- комунікативну;
- стилістичну;
- прагматичну [1].

Найчастіше для такого перекладу обирають прикметникові фрази.

Приклад: 望梅止渴 (wàngméi zhǐkě)

Дослівно «дивлячись на сливи, вгамовувати спрагу», що можна перефразувати у «марний самообман».

- C5.1 – додавання примітки до перифразу.

До такої стратегії можна віднести переклади в яких фахівець в тексті перекладу використовує перифрази для основної аудиторії, але при цьому знизу лишає примітки, де подані чен'юй в оригіналі з пінїнем та усіма словниковими перекладами.

Найчастіше дану стратегію використовують під час фанатського безкоштовного перекладу.

- C5.2 – функціональна компресія.

Випадки, коли фахівець має обрати найкоротший замінник, не загубивши при цьому емоції, які зберігав у собі чен'юй. Найчастіший такий варіант обирають для вигуків у аудіо-візуальному перекладі, слоганів чи заголовків.

Приклад: 破釜沉舟 (pòfǔ chénzhōu)

Дослівно «розбити казани, потопити човни». При перекладі за даною стратегією чен'юй можна скоротити до лаконічного «ва-банк».

Для початкових перекладачів буває складно визначити, яка сама стратегія необхідна, навіть якщо вони добре ознайомлені з теорією та розуміють чим вони відрізняються між собою. Тому своїм другим завданням ми вирішили розробити перелік запитань, що будуть враховувати усі три типи труднощів та допоможуть в обранні правильної стратегії.

Перелік запитань:

- Чи існує у даного чен'юй якісний український фразеологічний аналог, який буде доречно використати?
- Чи зрозумілий чен'юй більшій кількості читачів для яких виконується переклад? Тут мають бути враховані культурологічні та лінгвістичні труднощі, які ми перелічували у другому розділі. Тому перекладач може перелічити собі їх ще раз. Наприклад, чи необхідні читачу фонові знання? Чи семантично прозорий чен'юй?
- Чи збирається перекладач зберегти специфіку китайської мови та культури, або хоче адаптувати переклад під українські реалії? При цьому варто орієнтуватися на очікування цільової аудиторії, щоб правильно обрати між стратегіями фореїзації та доместикації.
- Чи не заважають технічні вимоги чи жанр лишати примітки?
- Чи вимагає жанр лаконічності?

В залежності від усіх можливих відповідей на ці запитання ми створили алгоритм обрання лінгвістичної стратегії.

Для зручності використання усі питання в алгоритмі ми пронумерували П1-П6, а до алгоритму додали нижче ілюстрацію.

Алгоритм

- П1 – чи можемо використати аналог?
 - так – обираємо С1;
 - ні – переходимо до П2;
- П2 – чи зрозумілий чен'юй читачам?
 - так – переходимо до П3.1;
 - ні – переходимо до П3.2;

- П3.1 – чи хочемо ми зберегти китайський колорит?
 - так – обираємо С2;
 - ні – переходимо до П4.1;
- П3.2 – чи хочемо ми зберегти китайський колорит?
 - так – переходимо до П6;
 - ні – переходимо до П4.3;
- П4.1 – чи вимагає жанр від нас лаконічності?
 - так – переходимо до П5;
 - ні – обираємо С4;
- П4.2 – чи вимагає жанр від нас лаконічності?
 - так – обираємо С3.1;
 - ні – обираємо С5.1;
- П4.3 – чи вимагає жанр від нас лаконічності?
 - так – обираємо С5;
 - ні – обираємо С4;
- П5 – чи необхідний нам емоційний заміник?
 - так – обираємо С5.2;
 - ні – обираємо С5;
- П6 – чи можемо ми лишати примітки?
 - так – переходимо до П4.2;
 - ні – обираємо С3.2.

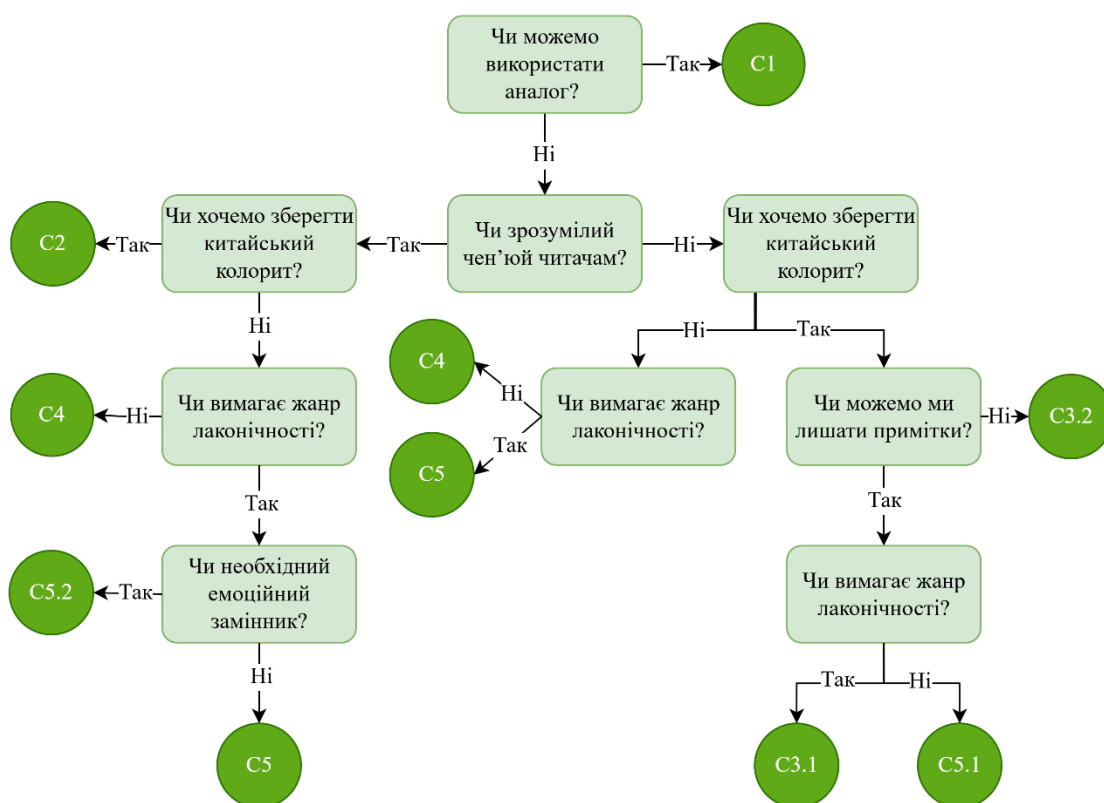

Рис. 3.1 Демонстрація алгоритму вибору лінгвістичної стратегії

Даний алгоритм ми використали для визначення лінгвістичної стратегії для перекладу чен'юй з китайської на українську мову.

3.3 Методика та етапи дослідження перекладу чен'юй

Для демонстрації використання нашої системи лінгвістичних стратегій ми вирішили розглянути використання чен'юй у різних дискурсах, а саме подивитися в якому жанрі та у якому контексті їх вживають носії мови, які переклади для цих фразеологічних одиниць використовують українські фахівці та запропонувати власні варіанти перекладів, щоб продемонструвати як саме обрання стратегії впливає на кінцевий результат.

В результаті друга частина нашого практичного дослідження була проведена у три етапи.

На першому етапі ми здійснили низку кроків, щоб сформуванати джерельну та прикладну бази для ілюстрації вирішення різних проблем та різних перекладацьких вимог.

Першим кроком було відібрано тексти оригіналу – автентичні китайськомовні тексти з використанням чен'юй.

Нами було вирішено не аналізувати навчальні матеріали та аматорські переклади, де буде використано стратегії C3 та C5.1, оскільки це матеріали з якими студенти зустрічаються найчастіше, а отже при їх перекладі у початкових фахівців не виникатимуть труднощі.

В результаті для нашої роботи ми вирішили обрати класичну та сучасну прозу, статті у ЗМІ та фільми. Таким чином наша робота охопила усі можливі типи дискурсу з якими найчастіше працюють фахівці.

Для демонстрації класичної прози було обрано один з чотирьох найвідоміших китайських класичних романів «红楼梦» («Hóng lóu mèng» – «Сон у червоному теремі») [25, 37]. У якості сучасної літератури твір – «天官賜福» («Tiān guān cì fú» – «Благословення небесного урядника»). Статті для порівняння були узяті з китайських мереж 人民网-中国共产党新闻网 («rénmín wǎng – zhōngguó gòngchǎndǎng xīnwén wǎng» – «офіційний онлайн-ресурс газети «Женьмінь Жибао» від інформаційного агентства Комуністичної партії Китаю) та 搜狐 («Sōuhú» – новини «Соуху»), а також з іноземних, що перекладаються китайською мовою. Наприклад, новини від Deutsche Welle (Німецька хвиля) та Voice of America (Голос Америки). Для демонстрації аудіовізуального перекладу були обрані сучасні кінострічки, а саме класичний китайський сітком «我爱我家» («Wǒ ài wǒ jiā» – «Я люблю свою родину») та дорама 陈情令 («Chén qíng lìng» – «Неприборканий»).

На другому кроці до обраного матеріалу було наведено вже наявний переклад українською мовою, або перекладено власноруч та перевірено науковим керівником.

Третій етап у даній частині дослідження та був присвячений практичному використанню різних лінгвістичних стратегій. Для цього також було виконано декілька кроків.

Першим кроком ми виокремили чен'юй з тексту оригіналу та тексту перекладу. Далі за сформованим нами алгоритмом було визначено якою стратегією користувався перекладач. Третій крок передбачав виявлення потенціалу способів перекладу за різними лінгвістичними трансформаціями залежно від завдань, що стоять перед перекладачем. На четвертому кроці були підсумовані результати, а саме встановлено кількісні показники використання різних лінгвістичних стратегій та визначено їхню продуктивність та актуальність подальшого використання у різних жанрах.

На наш погляд, сукупність даних етапів та кроків дозволила визначити особливості використання лінгвістичних стратегій при перекладі чен'юй з китайської на українську мову.

3.4 Кейсові дослідження перекладів чен'юй

Використання поданого в минулому підрозділі дослідження дозволило нам вилучити 19 чен'юй з матеріалів різних дискурсів, які ілюструють різні лінгвістичні стратегії даної класифікації. Ми їх перелічили нижче.

Чен'юй, що використані у класичному літературному дискурсі: 落花流水 (luòhuā liúshuǐ), 美中不足 (měizhōng bùzú), 花容月貌 (huā róng yuè mào), 水落石出 (shuǐ luò shí chū), 父慈子孝 (fù cí zǐ xiào), 鼠窃狗偷 (shǔ qiè gǒu tōu).

Чен'юй з сучасного літературного дискурсу: 望尘莫及 (wàng chén mò jí), 众望所归 (zhòng wàng suǒ guī), 日理万机 (rì lǐ wàn jī), 风餐露宿 (fēngcān lùsù), 满城风雨 (mǎn chéng fēng yǔ), 语焉不详 (yǔ yān bù xiáng), 一钱不值 (yī qián bù zhí), 全神贯注 (quánshén guànzhù).

Чен'юй з медіа дискурсу: 叠床架屋 (dié chuáng jià wū), 因地制宜 (yīndì zhìyí), 绿水青山 (lǜshuǐ qīngshān), 无微不至 (wúwēi bùzhì).

Чен'юй з аудіо-візуального дискурсу: 一箭双雕 (yījiàn shuāngdiāo).

Подані чен'юй ми дослідили з точки зору особливостей перекладу залежно від обрання лінгвістичної стратегії.

Нижче пропонуємо розглянути на прикладах переклад чен'юй з кожного з чотирьох типів дискурсу.

Приклад перекладу чен'юй 美中不足 у класичній літературі:

终不忘，世外仙姝寂寞林。叹人间，美中不足今方信 []。	Бува, небесних фей життя Складається не до пуття – Як ліс нудний здаля... Зітхаю: в світі метушні Краси не владна сила, ні!
-----------------------------	--

У цьому прикладі перекладач В. Бойко використовує стратегію С5. Це пояснюється декількома факторами. По-перше, у якості перекладацької стратегії фахівець обрав доместикацію. По-друге, між перекладачем постає завдання передати стилістичну функцію. По-третє, поточна 129 сторінка тексту вже містить у собі 8 приміток для інших моментів, що є менш зрозумілими реципієнту, отже автор перекладу мав передати сенс чен'юй без додаткових зносок. Саме тому такий варіант є найбільш правильним рішенням.

Далі розглянемо приклад перекладу чен'юй 满城风雨 у сучасній літературі:

这位官老爷在人间能找到的人是拿它没办法了，于是他暴怒之下联合了一众官朋友，狂做一波法事，还按照高人指点开仓济贫什么的，搞得满城风雨，这才终于惊动到了上边的几位神官。	Цьому батькові нареченої не вдалося знайти в Царстві Смертних нікого, хто б міг йому допомогти. Тому, сповнений люті, він зібрав друзів-чиновників і, як божевільний, почав проводити молитовні ритуали. Дотримуючись порад знавців, він годував бідних і займався іншими подібними справами. Це зчинило неабиякий переполох, який
--	---

	сколихнув місто, і, зрештою, дійшов до Небесного Царства.
--	--

У даному випадку Д. Муштальова, перекладач видавництва BookChef, вирішила використати стратегію С4. Загалом повний текст поєднує у собі стратегії доместикації та форенізації та має примітки, але саме під час перекладу даного чен'юй фахівець вирішила не зберігати китайські образи вітру та дощу та використали замість цього описовий переклад.

Наступний приклад – використання чен'юй 无微不至 у ЗМІ:

兰胜华带着记者重走习近平总书记的考察路线，“总书记对老百姓的关心无微不至，看得问得非常细致。	Лань Шенхуа повів репортера тою самою стежкою, якою йшов Сі Цзіньпін. «Генеральний секретар усіляко опікується людьми, він був уважний до всіх деталей.»
--	---

У поданому прикладі студентами бакалаврату під час проходження перекладацької практики була використана стратегія С5.2, яка дозволила чітко та лаконічно передати в інтерв'ю емоції сільської людини, яка була вражена турботою влади.

Наступний приклад демонструє переклад чен'юй 一箭双雕, який був використаний у популярній китайській дорамі (Неприборканий):

虽是冷酷无情，却是一箭双雕啊。	Нехай це й жорстоко, але однією стрілою він вбив двох яструбів .
-----------------	--

Перекладач, що займався субтитруванням, обрав стратегію С2. Скільки чен'юй є семантично прозорим, то додаткові пояснення були непотрібні. Таким чином він зміг зберегти колорит китайської культури та дотримався вимог жанру.

Отже, подані приклади дають змогу простежити, що в залежності від типу тексту, перекладач буде зобов'язаний обирати різні лінгвістичні стратегії.

Для більшої прозорості далі ми вирішили дослідити різні варіанти перекладу одного чен'юй у різних текстах. Нижче демонструємо приклади:

Перша група: класична художня література – сучасні публіцистичні статті.

Нами був порівняний переклад чен'юй 花容月貌, що дослівно перекладається як «вигляд квітки зовнішність місяця». Нижче наведені переклади у художньому та публіцистичному стилі, що були виконані перекладачем В. Бойко та діючим редактором й SMM-спеціалістом.

Класична художня література	
宝玉喜不自胜，抬头看这司的匾上，乃是“薄命司”三字，两边对联写的是：春恨秋悲皆自惹，花容月貌为谁妍。	Не приховуючи радості, Баюй прочитав напис над входом «Палата нещасних доль» і два парні вертикальні написи з боків: Сум осені та весняна печаль, - причина в чому, джерело їх де? Розрадна квітко, місяця лице, - хто ще в полоні вашої краси?
Заголовок публіцистичної статті	
央视六朵金花，个个学识渊博 花容月貌 ，颜值秒杀内娱女星	Шість вродливих та мудрих « перлин CCTV»: краса, що затьмарює зірок шоу-бізнесу

У результаті ми можемо побачити, що для художнього перекладу роману була обрана стратегія С2, оскільки перекладач використав калькування та зберіг оригінальні образи квітки та місяця у чен'юй.

Для публікації фахівець обрав стратегію С1, замінивши китайський чен'юй влучним українським аналогом, щоб не порушивши ліміт знаків передати реципієнту необхідний образ.

Друга група: класичний кінематограф – сучасна художня література.

Для демонстрації було використано чен'юй 风餐露宿, який дослівно можна перекласти «харчуватися на вітрі, спати на росі».

Перший китайський сітком

人家春生为执着追求，风餐露宿、无家可归；为富国强民、造福子孙，甘当倒卧。	Чуншен, женучись за мрією, живе просто неба , без даху над головою, заради багатства країни й добробуту нащадків він готовий і кістками лягти.
Сучасна література	
谢怜时常风餐露宿睡大街，找块布摊平了就可以躺一夜，自然是习以为常地准备找个山洞生火了。	Се Ляню нерідко доводилося їсти й спати де доведеться , інколи навіть проводити всю ніч просто неба, підсталивши під себе якусь ганчірку. Ось і цього разу він, як завжди, збирався відшукати в горах печеру, щоб розпалити там вогонь.

У першому наведеному прикладі використано стратегію С1, тобто для лаконічності був узятий український фразеологічний аналог. У другому прикладі перекладач виконав заміну на відповідник у іншому фрагменті, тому, не маючи обмежень у кількості знаків, обрав описовий переклад за стратегією С4.

Третя група: сучасна художня література – сучасні публіцистичні статті.

Пропонуємо розглянути приклад перекладу чен'юй 望尘莫及, що за словником перекладається як «бачити лише пил (піднятий вершниками), але не наздогнати їх».

Художня література	
你一骑绝尘，望尘莫及。	Ти настільки обігнав інших, що вони тільки можуть бачити пил, який здійснювався за тобою, навіть не сподіваючись наздогнати.
Публіцистична стаття	

这些让香港拥有了中国内地望尘莫及的自由活力。	Це дає Тайваню свободу, про яку материковий Китай може лише мріяти.
------------------------	---

Перший приклад демонструє офіційний переклад чен'юй у художньому романі, де перекладач має зрозумілий для читачів фразеологізм, тож обирає стратегію C2, яка допомагає зберегти китайський колорит та стиль розповіді. Другий приклад – демонстрація прихованого сарказму від редакторів іноземних ЗМІ по відношенню до КНР за допомогою стратегії C5.2.

Четверта група: публіцистичні статті – новини.

Прикладом виступає чен'юй 众望所归, який має два схожих значення: здійснення спільної надії та той, на кого маси покладають свої надії.

Публіцистична стаття від китайського видавництва	
在多重危机挑战交织叠加，世界进入新的动荡变革期的当下，文明对话国际日的设立推动世界聚焦文明对话议题，促进不同文明间增进交流、和睦相处，可谓正逢其时、众望所归。	У час, коли численні кризи накладаються одна на одну, а світ переживає чергову хвилю потрясінь і змін, запровадження Міжнародного дня діалогу цивілізацій стало своєчасним і давно очікуваним кроком . Це зосереджуватиме увагу світу на важливості міжкультурної комунікації, розширюватиме обмін досвідом і зміцнюватиме мирне співіснування народів.
Відеорепортаж від іноземного видавництва 美国之音中文网 (Měiguózhīyīn zhōngwén wǎng - Voice of America in Chinese)	
过去这么些年来，不少人都相信了共产党的宣传，或者至少是对这种宣传将信将疑，就误以为今天的中	За останні кілька років багато людей купилися на пропаганду Комуністичної партії, або, принаймні, лишалися нейтральними,

国人真是都拥护共产党，那习近平更是这个众望所归啊。	через що помилково вважалося, що станом на сьогодні усі китайці дійсно підтримують Комуністичну партію, а Сі Цзіньпін є улюбленцем народу.
----------------------------------	--

Обидва варіанти містять зрозумілий чен'юй, який треба лаконічно інтерпретувати під реципієнта. Як бачимо на прикладах, стратегія дозволяє повністю змінити відчуття від тексту. Перший уривок був перекладений за допомогою стратегії C5, що зберегло нейтральний стиль повідомлення. Другий уривок перекладений C5.2, що дозволило фахівцю через стислий емоційний еквівалент підкреслити протилежне іронічне значення чен'юй.

Прийнявши за 100% загальну кількість чен'юй, наведених у прикладах вище, ми провели кількісний аналіз використання лінгвістичних стратегій у відсотках і з'ясували, що найчастіше перекладачі обирають стратегію C5.2, що становить 27%, в той час як усі інші стратегії обираються рівномірно, відповідно по 18% кожна.

Таким чином, проаналізувавши переклади однакових чен'юй у різних дискурсах, жанрах, та світоглядах ми змогли довести, що використання єдиного словникового відповідника є неможливим, а отже перекладач зобов'язаний вміти правильно оцінювати ситуацію та обирати правильну лінгвістичну стратегію для надання адекватного з точки зору перекладацьких норм перекладу.

Висновки за розділом 3

Розглянувши у другому розділі існуючі лінгвістичні стратегії ми дійшли висновку, що жодна з класифікацій повністю не відповідає перекладу фразеологічних одиниць чен'юй. У даному розділі було створено власну добірку лінгвістичних стратегій C1-C5. До них були віднесені фразеологічний аналог, калькування, калькування з приміткою (за допомогою контексту, зноски), описовий переклад, функціональний перифраз з опущенням образів (з приміткою, функціональною компресією).

До переліку стратегій не було вило винесено дві стратегії: використання повного еквіваленту через відсутність повноцінних збігів між китайською та українською мовами, а також використання компенсації, оскільки це окремий перекладацький прийом, який слід виконувати після обрання стратегії.

Було розроблено систему обрання стратегії, що включала характеристику та специфіку вживання стратегії, перелік питань для перекладача та схему для демонстрації алгоритму вибору. Даний алгоритм дозволяє перекладачу вирішити основні перекладацькі проблеми до яких належать лінгвістичні, культурологічні та прагматичні труднощі, а саме декодувати чен'юй таким чином, щоб він відповідав перекладацькій нормі.

Для демонстрації ми вилучили з текстів оригіналу фразеологічні одиниці, які охоплюють різні групи за критерієм змісту та об'єктивують складники запропонованого алгоритму. Чен'юй було проаналізовано з точки зору способів їх перекладу відповідно до стратегії.

У процесі класифікації лінгвістичних стратегій для перекладу чен'юй за дискурсами, ми визначили, що із усіх одиниць аналізу переважну більшість складає функціональна компресія перифразу з опущенням образів (29%), тобто варіант, коли фахівець обирає лаконічний замінник, що буде передавати емоції реципієнту. Найменше звичайному реципієнту зустрічаються стратегії С3 та С5.1, але вони є часто використаними синологами між собою.

Кейсові дослідження перекладу чен'юй продемонстрували, що під час здійснення перекладу класичної літератури фахівці частіше обирають калькування або функціональний перифраз. У перекладі сучасної літератури – описовий переклад, для публіцистики використовують функціональну компресію, а для здійснення аудіо-візуального перекладу – підбирають стратегію калькування семантично прозорого чен'юй або фразеологічний аналог.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Темою нашої роботи був переклад чен'юй з китайської на українську мову за допомогою лінгвістичних стратегій. Метою нашого дослідження було уточнення специфіки перекладу фразеологічних одиниць, узагальнення інформації про поняття чен'юй в лінгвістиці та перекладознавстві, опанування знань, необхідних для виконання адекватного перекладу китайських фразеологізмів на українську мову, розроблення системи лінгвістичних стратегій для перекладу чен'юй та способу їх вибору, здійснення та дослідження перекладу чен'юй у текстах різної тематики, а також аналіз труднощів, які мають бути враховані та вирішені фахівцем, та умов використання стратегій у різних дискурсах.

Для досягнення даної мети, ми створили план завдань, що поетапно виконували. Усі завдання було виконано за використанням різних методів, необхідних для написання даної кваліфікаційної роботи.

В результаті теоретичної частини роботи ми визначили характерні риси китайських фразеологічних одиниць чен'юй та їх класифікацію, що відрізняється від класифікації української та англійської мов.

Нами було визначено основні характеристики фразеологічних одиниць, які утворюють культурологічні, лінгвістичні та прагматичні перекладацькі труднощі. До них увійшли граматична стислість, архаїчність, фонетичні та тонові особливості, гра слів та алегоричність. Окремо були досліджені перекладацькі проблеми, яким фахівець має приділяти увагу під час здійснення процесу перекладу. Серед них ми виокремили такі труднощі: відмінність світосприйняття реципієнтів та автора тексту оригіналу, семантична непрозорість, полісемія, технічні вимоги жанру та напряму, а також загальні очікування цільової аудиторії.

Оскільки надання тексту, що буде правильно сприйнятий реципієнтами, – це одне з основних завдань перекладача, ми провели аналіз для виявлення

основних питань на які має відповісти фахівець, щоб обрати стратегію для досягнення даної мети.

Після цього етапу, на базі робіт Комісарова, Карабана та Бейкер ми розробили систему лінгвістичних стратегій перекладу чен'юй та алгоритм правильного вибору стратегії.

Для демонстрації практичного використання матеріалу нашої роботи ми обрали тексти китайською мовою з різних дискурсів, відібрали з них фразеологічні одиниці чен'юй та почали з ними роботу шляхом класифікації обраних стратегій перекладу та перекладацького аналізу.

Усі категорії текстів, де були вживані чен'юй, ми розподілили на чотири групи: класична китайська література, сучасна художня література, публіцистичні статті та кінематограф. Наступним етапом ми порівняли лінгвістичні стратегії, що були використані у кожній з груп.

Таким чином, ми змогли продемонструвати, які стратегії переважають у кожній групі при перекладі чен'юй, що мають у собі всі види перекладацьких труднощів.

За результатами нашого спостереження, можна зробити наступні висновки. Стратегія C1 використовується при здійсненні аудіо-візуального перекладу та формулюванні заголовків. Стратегія C2 – при перекладі класичної літератури та кінематографа за умови семантичної прозорості. Стратегія C3 – при аматорському перекладі літератури, що не потребує подальшого друку, в навчальній літературі. Стратегія C4 – при перекладі сучасної літератури для друку з семантично непрозорими чен'юй. Стратегія C5 – у публіцистиці та класичних творах, часто з метою виконання додаткових перекладацьких функцій.

Отже, можна зробити висновок, що в результаті нашого дослідження був створений новий практичний матеріал, що може стати в нагоді перекладачам-початківцям, оскільки запропонована система лінгвістичних стратегій дозволяє вирішити перекладацькі труднощі при декодуванні чен'юй та наданні перекладу, який буде функціонувати в літературній системі цільової мови та буде

відповідати перекладацькій нормі. Проведене дослідження, окрім практичної значущості у вигляді поданих стратегій, підіймає актуальність тематики та створює перспективи для подальшого аналізу варіантів перекладу чен'юй у інших дискурсах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Багаєва І. Особливості перекладу англомовних неологізмів українською мовою. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Т. 1, № 46. С. 103–108. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/46-1-16> (дата звернення: 25.06.2025).
2. Баллі Ш. Французька стилістика: пер. з фр. К. Долініна. 2-ге вид. Київ, 2001. 393 с.
3. Баран Я., Зимомря М. Теоретичні основи фразеології. Ужгород, 1999. 176 с.
4. Баранік К. Проблеми відтворення та особливості перекладу китайських чен юй українською мовою. *Вісник науки та освіти*. 2024. № 6(24). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-6\(24\)-65-75](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-6(24)-65-75) (дата звернення: 18.06.2025).
5. Буддизм та його основні поняття. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/relig/21281/> (дата звернення: 13.06.2025).
6. Власенко Л. В., Тригуб І. П. Фразеологічні одиниці та їх класифікація. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2019. Т. 3, № 39. С. 10–13.
7. Гончаренко Л. О. Лінгвістичний принцип перекладу: переваги та недоліки. *Чорноморський державний університет імені Петра Могили*. 2016. Т. 272, № 260. С. 35–37. URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/movoznavstvo/2016/272-260-7.pdf> (дата звернення: 18.06.2025).
8. Гуз О. Основи перекладознавства: конспект лекцій. Луцьк, 2021. 72 с.
9. Даосизм: основні ідеї. URL: https://dovidka.biz.ua/daosizm-osnovni-ideyi/#google_vignette (дата звернення: 13.06.2025).
10. Дубінська О. Функціональний потенціал перифрази як фігури заміщення. URL: https://www.rusnauka.com/18_ENXII_2015/Philologia/2_195464.doc.htm (дата звернення: 25.06.2025).

11. Кисельова В. В. Види китайських фразеологізмів. *Сучасні тенденції сходознавства*: матеріали міжнарод. наук.-практ. конф. (Старобільськ, 15-16 квітня 2021). Старобільськ, 2021. С. 17–25.
12. Кобесова М. Р. Лексичні трансформації як засіб досягнення адекватності перекладу: кваліфікаційна робота. Київ, 2021. 77 с.
13. Конфуціанство як давньокитайська філософська школа. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/relig/20565/> (дата звернення: 13.06.2025).
14. Кузенко Г. М. Перекладацька компетентність у професійній діяльності. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2016. Вип. 25, Т. 2, С. 51–54.
15. Кузьменко А. Основні проблеми фразеології та поняття мотивації фразеологізмів у сучасній німецькій мові. *European Modern Studies Journal*. 2017. Т. 1, № 2. С. 1–9.
16. Монашненко А. М. Формування лінгво-інформаційної компетенції у майбутніх перекладачів. *Theory and methods of educational management*. 2014. Вип. 3(14).
17. Особливості перекладу фразеологічних одиниць із зоонімами / А. Болотнікова та ін. *Молодий вчений*. 2020. Т. 7.1, № 83.1. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-83.1-6> (дата звернення: 19.06.2025).
18. П'ять основних правил перекладу субтитрів. URL: <https://alphagroup.in.ua/prevod-subtitrov.html> (дата звернення: 21.06.2025).
19. Прадід Ю. Ф. Історія Української фразеології. *Мовознавство*. 2012. № 1. С. 31–39.
20. Сєкіна Н. Д. Класифікація фразеологізмів китайської мови. *Питання сходознавства в Україні*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. з міжнарод. участю (Харків, 28 березня 2019). Харків, 2019. С. 96–98.
21. Сімкова І. О. Особливості формування фахової компетенції в майбутніх перекладачів. *Наука і освіта*. 2013. № 3. С. 165–168. URL:

<http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/12193/1/Symkova.pdf> (дата звернення: 15.06.2025).

22. Ташченко Г. В. Актуальні проблеми теорії та практики перекладу: конспект лекцій для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» факультету іноземних мов. Харків, 2021. 168 с.

23. Ужченко В. Д. Фразеологія сучасної української мови: навч. посіб. Луганськ, 2005. 399 с.

24. Федічев О. Є. «Чен'юй» як найпоширеніший вид фразеологізмів у китайській мові. *Українська орієнталістика*: збірник наукових праць. 2006. Вип. 1. С. 84–90.

25. Цао С. Сон у червоному теремі / пер. з кит. В. С. Бойко. Харків, 2013. Т. 1. 942 с.

URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Siuetsin_Tsao/Son_u_chervonomu_teremi/ (дата звернення: 26.06.2025).

26. Шевченко О. А. Роль чен'юй в сучасній китайській мові: курсова робота. Запорізький національний університет, 2022. URL: <https://www.scribd.com/document/599072818/CHENGUY> (дата звернення: 18.05.2024)

27. Baker M. *In Other Words: A Coursebook on Translation*. Taylor & Francis Group, 1992. 304 p. URL: <https://nlp.csie.org/~sound/translation.pdf> (дата звернення: 22.06.2025).

28. Erton I. Linguistic and Cognitive Aspects of Translation and Interpretation Skills. *Dil ve Dilbilimi Çalışmaları Dergisi*. 2020. Vol. 16, № 4. P. 1910–1920. URL: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1480299> (дата звернення: 18.06.2025).

29. Ge Yu, Dunhua Kuang. Difficulties and Strategies in Translating Chinese Idioms into English. *The Educational Review*, USA. 2023,. Vol. 7(12). P. 1950–1954.

30. Iliyuk I. Principles of Chinese Language Teaching Based on the Material of Chinese-Ukrainian and Ukrainian-Chinese Fiction Translations. *Journal of Vasylyshyn*

Stefanyk Precarpathian National University. 2022. Vol. 9, № 2. P. 118–122. URL: <https://doi.org/10.15330/jpnu.9.2.118-122> (дата звернення: 11.06.2025).

31. Katsarou E. *Descriptive and Theoretical Aspects of English Idioms*. LAP Lambert Academic Publishing, 2011. 95 p. URL: https://www.academia.edu/3836918/Descriptive_and_Theoretical_Aspects_of_English_Idioms_%CE%91_Monograph (date of access: 07.05.2025).

32. Kuiper K., Cowie A. P. Phraseology: Theory, Analysis, and Applications. *Language*. 2000. Vol. 76, № 2. P. 479. URL: <https://doi.org/10.2307/417696> (date of access: 07.05.2025).

33. Lin J. What Makes Chinese Idioms So Difficult to Understand?: A Study of the Semantic Transparency of Chinese Idioms. *华语文教学研究*. 2009. P. 163–187.

34. *Teaching and Learning Chinese in Higher Education* / ed. by Y. Lu. London: Routledge. 2017. 270p. URL: <https://doi.org/10.4324/9781315520810> (дата звернення: 08.05.2025).

35. Toury G. *Descriptive Translation Studies and Beyond*. 2nd ed. Amsterdam: John Benjamins Pub. Co. 2012. 308 p. URL: <https://benjamins.com/catalog/btl.4> (дата звернення: 08.05.2025).

36. Toury G. *In Search of a Theory of Translation*. Tel Aviv: Porter Institute for Poetics and Semiotics, Tel Aviv University. 1980. 159 p.

37. 曹雪芹, 无名氏. 红楼梦, 1791. URL: <https://www.99csz.com/book/2210/index.htm> (дата звернення: 26.06.2025).

38. 曾小兵, 邱丽娜. 主流平面媒体中成语的使用情况及特征分析. 语言教学与研究, 第6期, 2010. URL: <http://caod.oriprobe.com/issues/762278/toc.htm> (дата звернення: 21.05.2025).

39. 成语分类八种类型, 2023. URL: <https://wenku.baidu.com/view/d8bb2e013f1ec5da50e2524de518964bce84d259.html?fr=aladdin266&ind=2&aigcsid=0&qtype=0&lcid=2&queryKey=%E6%88%90%E8%AF%AD%E5%88%86%E7%B1%BB&verifyType=undefined&wkts=17494938>

22447&bdQuery=%E6%88%90%E8%AF%AD%E5%88%86%E7%B1%BB&needWelcomeRecommand=1 (дата звернення: 21.05.2025).

40. 成语分类大全 (非常全面) , 2022 。 URL:
https://wenku.baidu.com/view/571e021384c24028915f804d2b160b4e767f8194.html?fr=aladdin266&ind=3&aigcsid=0&qtype=0&lcid=3&queryKey=%E6%88%90%E8%AF%AD%E5%88%86%E7%B1%BB&verifyType=undefined&_wks_ =1749493800798&bdQuery=%E6%88%90%E8%AF%AD%E5%88%86%E7%B1%BB&needWelcomeRecommand=1&unResetStore=1 (дата звернення: 21.05.2025).

41. 成语类型分类大全 , 2023 。 URL:
https://wenku.baidu.com/view/d6fe3289b868a98271fe910ef12d2af90242a8d7.html?_wks_ =1749493752592&bdQuery=%E6%88%90%E8%AF%AD%E5%88%86%E7%B1%BB&needWelcomeRecommand=1 (дата звернення: 21.05.2025).

42. 成语类型有哪些 8 种 , 2023 。 URL:
https://wenku.baidu.com/view/7cd2900dae02de80d4d8d15abe23482fb4da02a4.html?fr=aladdin266&ind=1&aigcsid=0&qtype=0&lcid=1&queryKey=%E6%88%90%E8%AF%AD%E5%88%86%E7%B1%BB&verifyType=undefined&_wks_ =1749493753363&bdQuery=%E6%88%90%E8%AF%AD%E5%88%86%E7%B1%BB&needWelcomeRecommand=1&unResetStore=1&ILK=17494937-0420-3987-0187-590972901653 (дата звернення: 21.05.2025).

43. 杜翔。词汇学与辞书学研究 70 年 (二) , 2019 。 URL:
https://mp.weixin.qq.com/s?__biz=MzIwODEyNTQ2OQ==&mid=2650368276&idx=1&sn=ac592666a45b30bfe1ed5f77bf46c073&chksm=8f0a2266b87dab70d43d41dfb190ae271d7df55cce6f7bcc062757ec77fcb512565bb6396edc&scene=27 (дата звернення: 10.05.2025)

44. 杜翔。词汇学与辞书学研究 70 年 (三) 熟语研究 , 2021 。 URL:
http://ling.cass.cn/aboutus/zuzhijigou/cdbjs/kslb/202112/t20211215_5382179.html (дата звернення: 10.05.2025).

45. 李国英。论翻译中的文化内涵。长治学院学报, 2005。第 22 卷, 第 3 期, 第 55–56 页。

46. 刘叔新。词汇研究。北京：外语教学与研究出版社，2006。
47. 马国凡，高歌东。惯用语。第二辑。呼和浩特：内蒙古人民出版社，1997。
48. 马国凡。成语（修订本）。呼和浩特：内蒙古人民出版社，1978。
49. 倪宝元，姚鹏慈。成语九章。杭州：浙江教育出版社，1990。
50. 清华 THUOCL 词库全面解析：覆盖 IT、财经等 10 大领域。URL: <https://wenku.csdn.net/doc/3hhdewkw5u> (дата звернення: 21.05.2025).
51. 史小平。译者语境视野下的汉语成语英译研究。《湖北函授大学学报》，2018。页 173–175。
52. 王德春。词汇学研究。济南：山东教育出版社，1983。
53. 王吉辉。语感与成语、惯用语的划分。汉语学报，2011。
54. 望海散人。中国古典文学词句平仄逻辑（简体版）。知乎。URL: <https://zhuanlan.zhihu.com/p/630496430> (дата звернення: 20.06.2025).
55. 温端政。歇后语。汉语知识丛书。第一辑。北京：商务印书馆，1985。
56. 徐耀民。成语的划界、定型和释义问题。中国语文，1997。
57. 在线成语词典 URL: <https://chengyu.t086.com/> (дата звернення: 21.05.2025).

ДОДАТОК А. КИТАЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ ГЛОСАРІЙ
КИТАЙСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ ГЛОСАРІЙ

半途而废	зупинитися (кинути) на півдорозі; бути половинчастим (у рішенні, справі)
杯弓蛇影	лякатися створеного власною уявою (за історичним анекдотом: хтось побачив у своєму келиху відбиток цибулі, що висить на стіні, уявив, що в келиху змія, перелякався і від страху захворів), у страху великі очі
不作不死	не роби дурниць і залишишся живим, не вплинеш у неприємності
川流不息	безперервно, безперервним потоком, безупинно
达官贵人	високопоставлені сановники та родовита знать, знатні та високопоставлені особи; сильні цього світу
大名鼎鼎	користуватися гучною популярністю (славою); уславлений, знаменитий
叠床架屋	1) багатослівність, повтори, довготи 2) громіздкий, надто складний; ускладнювати 3) зайвий, зайвий
东奔西走	то кидатися на схід, то бігти на захід; обр. метатися з боку в бік; біготня, метушня
对牛弹琴	грати на цитрі перед биком (обр.: метати бісер перед свинями; як об стінку горох)

风餐露宿	харчуватися на вітрі, спати на росі (обр. про: а) труднощі шляху; б) життя бідняка)
风雨同舟	пливти в одному човні в негоду (обр. у знач.: допомагати один одному в нещасті, спільно долати труднощі, ділити негаразди)
釜底抽薪	витягнути дрова з-під казана (обр. у знач.: докорінно вирішити проблему: йти до кінця, застосувати радикальні заходи, припинити докорінно)
父慈子孝	у люблячих батьків поважні діти
狐假虎威	користуватися чужим авторитетом; досл. лисиця користується могутністю тигра
花好月圆	квіти прекрасні і місяць повний (обр. у знач.: а) чудовий краєвид; б) побажання щасливого життя)
画蛇添足	намалювавши змію, намалювати їй ноги; обр. а) зробити зайве, перестаратися, перемудрити, переборщити; п'яте колесо в возі, як собаці п'ята нога; б) вигадувати небилиці
家常便饭	звичайна справа, повсякденні справи, турботи, рутини, побут (досл. звичайна домашня їжа)
刻舟求剑	зробити на борту човна зарубку, щоб потім знайти впущений у воду з цього

	місця меч; обр. робити за мертвим шаблоном, кондово, без урахування змін; чинити нерозумно; не враховувати зміни ситуації
狼吞虎咽	ковтати, як вовк, пожирати, як тигр; жадібно пожирати, наче голодний хижак; обр. жадібно пожирати; мати вовчий апетит; накинутися на їжу
狼心狗肺	вовче серце і собачі легені (обр. у знач.: жорстокий, лютий, нелюдський, безсовісний; злодій)
龙马精神	обр. сповнений сил і енергії, з бойовим запалом
落花流水	1) опадають квіти, витікає вода (обр. у знач.: відцвітання природи, повний занепад, запусріння) 2) сильно, здорово, міцно, вщент, в пух і порошок 3) опалих пелюсток квітів у поточній воді (обр. у знач.: золоті рибки)
落叶归根	досл. падаючий лист повертається до коріння; обр. повертатися на Батьківщину після довгих поневірян
绿水青山	смарагдові води та зелені ліси; обр. чудовий краєвид, блискучі перспективи
马到成功	прив. Бажаю вам якнайшвидшого успіху!, з ходу здобути повну перемогу (успіху)
马马虎虎	1) абияк, недбало, абияк

	2) так собі, абияк, більш-менш [ладно]
满城风雨	досл. по всьому місту вітер та дощ 1) викликати чутки, наробити шуму, стати темою для пересудів 2) поширитися всюди
眉清目秀	вродливий (про людину); тонкі (правильні) риси обличчя; мати симпатичну особу
美中不足	трішки не вистачає для повного задоволення (обр. про дрібні недоліки, невеликі мінуси в цілому хорошій справі)
念念不忘	вічно пам'ятати, ніколи не забувати
牛鬼蛇神	бичачий демон і зміїний дух (обр. у знач.: а) огидний, огидний, чудовисько; б) низька людина, погань)
女娲补天	богиня Нюйва лагодить Небо
破釜沉舟	розбити котли, потопити човни (обр. у знач.: стояти до смерті, відрізати собі шлях до відступу, спалити мости, не відступати, не здаватися)
千门万户	1) багато дворів, велика щільність населення 2) великі палати, величезний палац
秋高气爽	золота (погодлива) осінь, суха та приємна осіння погода
全神贯注	вкладати всю душу; віддаватися цілком; зосередити всю свою увагу,

	зосереджено, з напругою всіх душевних сил
人山人海	море людей, тьма народу; яблуку нема де впасти
日理万机	щодня вести безліч важливих справ; щодня зайнятий важливими справами; мати тисячі повсякденних справ
入乡随俗	підлаштовуватися під місцеві звичаї; до чужого монастиря зі своїм статутом не ходять; в'їжджаючи в країну, дотримуйся її звичаїв; поважати звичаї тих місць, де доводиться бувати
三从四德	тройка покірність та чотири переваги (жінки: чеснота, скромність у промовах, жіночність, працьовитість - традиційна формула вимог до жінки у Стародавньому Китаї)
三顾茅庐	тричі відвідувати курінь (про триразове відвідування Чжуге Ляна Лю Беєм; обр. у знач.: наполегливо просити допомоги досвідченої людини, наполегливо запрошувати на службу; ходити на уклін, умовляти, уламувати)
三心二意	1) щохвилини змінювати свою думку 2) виявляти нерішучість, непостійність 3) робити кілька справ одночасно
山清水秀	гори чисті та прекрасна вода; обр. чудовий краєвид, чудова картина

	природи, чудовий краєвид, мальовничий
生死存亡	життя або смерть; питання життя чи смерті; смертельно небезпечний, фатальний
鼠窃狗偷	красти (тягнути) що і абияк; красти на зниклу; дрібні шахраї; дрібний крадіжка
水落石出	1) камені видно, як вода відлине (обр. у знач. стати очевидним, раптом збагнути щось наочне; прояснитись, достеменно з'ясувати, вивести на чисту воду, скласти пазл, стати на свої місця)
亡羊补牢	досл. лагодити хлів, коли вівці зникли, обр. здобувати уроки з колишніх помилок; виправити помилку, виправити скоєне; краще пізно ніж ніколи
望尘莫及	бачити лише пил [поднятую всадниками], але не наздогнати їх (обр. у знач.: сильно відстати, опинитися далеко позаду, тільки його й бачили)
望梅止渴	вгамовувати спрагу, дивлячись на сливи; обр. тішитися мріями, втішати себе химерою, марні мрії
望子成龙	сподіватися, що син стане драконом, обр. сподіватися на те, що діти досягнуть успіху в житті
卧薪尝胆	досл. спочивати на хмизі і їсти жовч (за притчею про юеського князя Гоу Цзяна,

	який спав на хмизі і перед їжею лизав жовч, щоб не забути про помсту князівству У, що перемогло його) 1) терпіти тяготи та позбавлення 2) вкласти всі сили, повністю викласти
无微不至	входити у всі дрібниці; до найдрібніших деталей; всіляко; всебічно; ретельний
无为而治	конф., даос. керувати недіянням (одним прикладом власних достоїнств керувати народом)
一帆风顺	1) попутний вітер роздмухує вітрило (обр. у знач.: без перешкод, гладко; проходити гладко; все йде як по маслу) 2) прив. Нехай вітер завжди дме вам у спину! (поширене побажання удачі у бізнесі чи кар'єрному зростанні)
一箭双雕	однією стрілою укласти двох яструбів, обр. однією дією досягти подвійного результату, пор. одним пострілом убити двох зайців
一钱不值	не варто ні копійки, ламаного гроша не варто
因地制宜	ухвалювати рішення залежно від місцевих умов; застосовуватись до місцевих умов; з урахуванням місцевих умов; пропорційно місцевим можливостям; пристосовуватися до місцевих умов

语焉不详	викласти загалом; позбавлений подробиць; неясний, плутаний, ухильний; недомовка, недомовка
知难而进	прагнути вперед, не боячись труднощів; йти вперед, знаючи про труднощі
指鹿为马	показуючи на оленя, називати його конем; обр. видавати чорне за біле, свідомо перекручувати істину, дурити
众望所归	1) здійснення спільної надії 2) предмет сподівань народу; той, на кого маси покладають свої надії
自相矛盾	1) своїм списом пробити свій щит; обр. суперечити самому собі, впасти у протиріччя 2) алогічність, нелогічність, непослідовність
自言自语	розмовляти із собою; звертатися до себе; говорити про себе, думати
总而言之	підсумовуючи викладене вище, резюмуючи сказане, одним словом, коротше кажучи

АНОТАЦІЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Most Ukrainian and foreign programmes are aimed at developing economic ties between Ukraine and China or teaching Chinese as a foreign language without taking into account the need to develop the skills required for translation. This indicates the relevance and necessity of further research in the field of translation studies in order to create new translation methods and strategies that will be able to solve the problems and difficulties faced by specialists.

Particular attention should be paid to the study of phraseological units since chengyu are frequently used and semantically opaque to recipients, and remain an under-researched topic. Currently there are no clearly established equivalents in Ukrainian that take into account genre and communicative differences which makes our chosen research topic particularly **relevant**.

So the **topic** of our work is the translation of chengyu from Chinese into Ukrainian using linguistic strategies. The **aim** of our research is to clarify the specifics of translating phraseological unit, to summarize information about the concept of chengyu in linguistics and translation studies, to master the knowledge necessary for the adequate translation of Chinese phraseological units into Ukrainian, to develop a system of linguistic strategies for translating chengyu and the method of their selection, to carry out and study the translation of chengyu in texts on various topics, as well as to analyze the difficulties that must be taken into account and resolved by specialists, and the conditions for using strategies in different discourses.

To achieve this goal, we set ourselves the following **tasks**: to study the characteristic features of phraseology and its classification; to investigate the specifics of the concept of chengyu, the origin and characteristic features; analyse the problems and difficulties in cultural, linguistic and pragmatic aspects during the translation; develop our own system of linguistic strategies and criteria for their selection etc.

To solve the above tasks, we used the following research **methods**: the methods of systematic analysis and synthesis, the classification method, the graphical method, the continuous sampling method, the methods of semantic and stylistic analysis, the

comparison method for performing translation analysis and the method of scientific induction.

The scientific **novelty** of the study lies in expanding knowledge about the reproduction of Chinese-language chengyu in Ukrainian by identifying the potential of translation methods using linguistic strategies.

The **theoretical significance** of this study lies in deepening the understanding of translation strategies for rendering chengyu into Ukrainian.

The **practical significance** of the results obtained lies in the possibility of further use of the material of this work by students of the Department of Oriental Languages and Intercultural Communication when studying courses in literary translation and translation practice.

The work **consists** of *three sections* and *57 sources*, including 31 in foreign languages. The total volume of the work is *70 pages*.

As a result of the theoretical part of the work, we identified the characteristic features of Chinese phraseological units chengyu and their classification, which differs from the classification of the Ukrainian and English languages.

We divided all categories of texts where chengyu were used into four groups: classical Chinese literature, modern fiction, journalistic articles, and cinema. In the next stage we compared the linguistic strategies used in each of the groups.

As a result of our research, new practical material was created that may be useful for novice translators since the proposed system of linguistic strategies allows solving translation difficulties when decoding chengyu and providing a translation that will function in the literary system of the target language and will correspond to the translation norm. In addition to its practical significance in the form of the strategies presented the study raises the relevance of the topic and creates prospects for further analysis of options for translating chengyu in other discourses.

The main results of the study were submitted for publication in a Category B scientific professional journal – “Bulletin of Science and Education”, series Philology.